

TRI OBRAVNAVE
PRED GORIŠKIMI POROTNIKI

v mesecu aprilu l. 1893.

namreč:

I.

Nemški profesor Babsch proti

„NOVI SOČI“.

II.

Šest slovenskih Podgorcev
pred porotniki.

III.

Zdravnik Braun
proti bivšemu uredniku „Rinnovamenta“.

(Ponatis iz „Soče“. Založilo uredništvo „Soče“.)

Cena 35 kr.

Tiskal A. M. Obizzi v Gorici.

1893.

Narodna enakopravnost

pri nas Slovencih je še v povojih! Visoke, srednje in marsikje celó nižje šole so take, da Slovenci ne moremo biti zadovoljni z njimi. Razni uradi, cesarski, deželni ali občinski na slovenski zemlji nočejo poznati Slovencev. Takó ne more in ne smé iti dalje!

Toda Slovenci smo mnogo sami krivi, ako smo žaljivo prezirani na domači zemlji. Ako nam politiška oblastva dopisujejo nemški ali laški, zakaj krotko molčimo, zakaj se ne oglasimo, kakor so storila vsa županstva ajdovskega sodnijskega okraja, na kar je okr. glavarstvo obljubilo, da bo le slovenski dopisovalo? — Jezimo se na sodišča, da nam uradujejo nemški ali laški! Sami smo krivi! Zakaj hodimo k takim odvetnikom, mnogokrat celó k židom, ki pišejo vse naše uloge po nemški ali po laški? Potem sodišča morajo nemški ali laški uradovati! Pojdimo torej le k takim odvetnikom, notarjem, zemljemercem itd., ki nam bodo delali slovenska pisma. Ko pridemo k sodišču, govorimo le slovenski in zahtevajmo, da se takó tudi piše. — Tožimo proti porotnikom, češ, da so sami tujci. Tudi tu smo nekoliko sami krivi! Zakaj naši župani naznanjajo višjim oblastnijam premalo za porotnike sposobnih mož? Vsak župan naj naznani vse take može, ki so po postavi sposobni za to častno opravilo, pa bo dobro tudi na to stran. Slovenci, pomagajmo si in Bug nam bo pomagal!

PR

Ne

Šes

proti

(Pon

10

TRI OBRAVNAVE
PRED GORIŠKIMI POROTNIKI

v mesecu aprilu l. 1893.

namreč:

I.

Nemški profesor Babsch proti
„NOVI SOČI“.

II.

Šest slovenskih Podgorcev
pred porotniki.

III.

Zdravnik Braun
proti bivšemu uredniku „Rinnovamenta“.

(Ponatis iz „Soče“. Založilo uredništvo „Soče“.)

Cena 35 kr.

Tiskal A. M. Obizzi v Gorici.

1893.

109268

Čisti dobiček se porabi za pokritje stroškov prve tiskovne pravde, ki bodo znašali okoli 800 gld. — Ako bi to ne bilo potreba, obrne se v korist „Sloginih“ učnih in vzgojevalnih zavodov.

109268

N 1148/1950

TISKOVNA PRAVDA

prof. Babscha proti „Novi Soči“

dné 21. in 22. aprila 1893,

Prvi dan

v petek 21. aprila 1893.

V petek 21. apr. začela je pred goriškimi porotniki tiskovna pravda Franca Babscha, prof. na realki v Gorici, proti „Novi Soči“, oziroma proti njenemu uredniku, zaradi razžaljenja časti. Povod tej pravdi bil je ta-le:

Graška „Tagespost“ prinaša redoma tudi iz Gorice strupene dopise proti nam Slovencem. Kot goriški dopisnik znan je bil edini profesor na realki Franc Babsch. — V „Tagesposti“ od 4. junija 1892. priobčen je bil dopis iz Gorice pod posebnim zaglavjem „Ein brutaler Überfall“, v katerem je bil pretirano in neresnično opisan napad na goriške kolesarje pri Mirnu. Poleg raznih neresničnostij podtikal je dopisnik oni napad (treh razbrzdanih 11—14 let starih mladičev) narodnemu fanatizmu slovenskih okoličanov do Nemcev in Italijanov. — Ta dopis bil je slastna kost goriškemu „Corrieru“, ki ga je objavil v prevodu že 7. junija in ki je zraven dodal nekaj še bolj strupenih

opazk, izzivaje tudi „Novo Sočo“. Rečeni dopis v „Tagesposti“ zbudil je splošno nevoljo v slovenskih krogih. Nejevolja je pa dospela do vrhunca, ko se je neoporečno doznalo, da dopisnik je c. kr. profesor na realki Franc Babsch. — Tudi udje kolesarskega kluba so bili nejevoljni na Babscha; poslali so „Tagesposti“ popravek, s katerim so popravili več neresničnostij in zlasti zavrnilí trditev, da bi oni napad bil delo slovenskega fanatizma proti Nemcem ali Italijanom. — Naravno, da se je s to zadevo morala baviti tudi „Nova Soča“, a storila je to v 24. št. od 17. junija proti dopisniku Babschu na takó krepek način, da je ta uložil proti uredniku tožbo zaradi razžaljenja časti. Ko je prof. Babsch naznanil v „Corrieru“, da je uložil tožbo, sledil je v „Novi Soči“ od 24. junija drug članček, v katerem je prof. Babsch moral slišati več prav grenkih resnic. A iz celega članka izbral si je za zatožbo samo trditev, „da pošilja „Tagesposti“ strupene dopise, s katerimi zabavlja in hujska proti onemu narodn, med katerim živi in posluje.“

Uvodna preiskava vršila se je pri preiskovalnem sodniku Hektorju Franceschinisu. Urednik narekoval je sam po slo-

vensko vse zapisnike. — Ko je bila ta preiskava končana, podal je Babsch po svojem zastopniku, židu dr. Graziadiu L u z z a t t u, obtožnico, proti kateri je urednik podal utok, ki je bil pa odklonjen. Zató je glavna obravnava prišla na vrsto v sedanjem zasedanju naše porote, namreč 21. in 22. aprila t. l.

Radovednost na izid te pravde bila je splošna; zató se je vršila obravnava pri natlačeni dvorani občinstva iz vseh stanov; pravniki in posebno židje bili so prav dobro zastopani.

Predsedoval je svetovalec Ambrož F l e g a r; druga dva sodnika bila sta svetovalec S c h m a r d a in pristav D e l l' A r a; zapri-seženi tolmač avskultant Josip F o n, za-pisnikar avskultant M. F a b j a n. — Zasebni tožnik prof. B a b s c h bil je osebno navzoč; gledal je srepo v tla ali pa nemirno brskal po nekih knjigah. Na njegovi desnici sedel je njegov zastopnik, židovski odvetnik dr. Graziadio L u z z a t t o. — Tudi zatoženi urednik prišel je osebno k obravnavi; sedel je hladnokrvno pri osamljeni zeleno pregr-njeni mizici pred sodno mizo. Na desni za zagovorniško mizo sedel je dr. M. Laginja, na katerega so prav radovedno gledali po-sebno židje in njihovi goriški prijatelji.

Pri žrebanju porotnikov imel je Babsch jako ugodno stališče, urednik pa silno neu-

godno. Med vsemi porotniki bila stale dva Slovence; ostali so bili: trije židje, dva Nemca in vsi drugi Italijani, med temi več priznanih naših političnih nasprotnikov.

Po zaprisegi porotnikov prečita zapisnikar g. M. Fabjan obtožnico, s katero prof. Babsch toži urednika dveh pregreškov, namreč: I. po §§. 488. in 493. k. z. zaradi tega, ker ga je „Nova Soča“ po krivici dolžila, da pošilja „Tagespost“ strupene dopise, s katerimi hujska proti Slovencem ter gre takó na roko našim irredentovcem, t. j. irredentovcem v Gorici, kar bi bilo takó nečastno in nenravno, da bi ga ponižalo pred javnim mnenjem. — II. po §§. 491. in 493., ker je „Nova Soča“ trdila, da prof. Babsch je mož, kateremu v Gorici nihče več niti besedice ne veruje, in da ga ni v Gorici človeka, ki bi imel do njega le količkaj spoštovanja, ker znano je o njem veliko prezanimivih a malo poštenih (!!) prizorov, — s katerimi besedami je bil obdolžen zaničljivih lastnostij ter izročen javnemu zaničevanju.

Na to se prične zagovor urednika proti obtožnici.

Predsednik (zatoženemu uredniku): Ali se čutite krivega, česar Vas dolži obtožnica? Kaj imate povedati v svoj zagovor?

Urednik: Dovoljujem si natančneje razložiti povode, ki so me vodili, ko sem

a
a
ni
v-
i-
ro
v,
di
ol-
ne
em
m,
ilo
ni-
ŠŠ.
la,
ici
ga
le
em
!!)
ob-
av-
oti
Ali
žni-
neje
sem

pisal tožena članka proti prof. Babschu. Pred vsem naj omenim, da med vsemi večjimi nemškimi časopisi, ki se v sovražnem zmislu bavijo s Slovenci, je v prvi vrsti graška „Tagespost“, katera prinaša v največji meri strupena poročila o vseh važnejših dogodkih na Slovenskem. V vseh glavnih slovenskih krajih ima stalne dopisnike. Takó tudi v Gorici, od kjer se pošiljajo dopisi, ki so prav sovražni nasproti slovenski dvetretjinski večini v deželi, proti kateri ščuvajo in dražijo italijanski del prebivalstva. Taki dopisi vznemirjajo in žali slovensko prebivalstvo, a to toliko bolj, ker italijanski listi jih pridno prevajajo in priobčujejo, češ, glejte, kakó tudi veliki nemški listi sodijo o naših slovenskih sosedih. — Tudi koncem maja l. 1892. priobčila je „Tagespost“ tak dopis iz Gorice, ki je zlasti mestne Slovence ne malo razdražil. Splošno pa je bilo znano, kar se je javno govorilo, da goriški dopisnik „Tagesposte“, tega priznanega velikonemškega lista, je Franc Babsch, profesor na tukajšnji realki.

Predsednik: Kje se je takó govorilo? Kdo je takó trdil? Ali morete natančneje utemeljiti táke trditve?

Urednik: Takó so govorili tudi vsi Babschevi tovariši in tisti, ki so prihajali ž njim v vedno dotiko. S popolno gotovostjo

se more pa le silno redko govoriti o dopisnikih, kar jaz, kot urednik, sam najbolje vem. Saj n. pr. danes jaz sedim na zatožni klopi, dasi toženih člankov morebiti niti pisal nisem; uredniška tajnost nam zategadel skoro onemogoča, da z gotovostjo izvemo za ime tega ali onega dopisnika.

V „Tagesposti“ od 4. junija prišel je zopet dopis iz Gorice pod posebnim zaглаvjem: „Ein brutaler Ueberfall“. Že nadpis sam je razžaljiv za slovenske okoličane. V tem dopisu je bil pretirano naslikan napad na goriške kolesarje pri Mirnu; trije razposajeni dečki so v temni noči kamenjali kolesarje, kar je dopisnik razupil po svetu kot surov napad, ki je delo slovenskega fanatizma proti Nemcem in Lahom. — Ta dopis objavil je „Corriere“ že 7. junija ter dodal par še bolj strupenih opazk, katere, predlagam, naj se pozneje prečitajo. „Corrierove“ opazke so še bolj razdražile slovenske kroge v Gorici. — V obtožnici se trdi, da „Nova Soča“ od 10. junija se ni nič bavila z rečenim dopisom v „Tagesposti“. To ni res! V isti številki sem na lep način omenjal dogodek pri Mirnu, a svečano sem ugovarjal trditvi, da bi se bilo to zgodilo vsled narodnega fanatizma slovenskih okoličanov proti Nemcem in Italijanom. Dejal sem dalje, da bi se bilo ena-

ko zgodilo tudi v slučaju, ko bi Slovenci sedeli na kolesih, in priznal, da mladina v okolici je res surova in to toliko bolj, kolikor bliže je Gorici. — Iz Mirna došla je deputacija v uredništvo, da treba krepko zavrniti skrunilce okoličanske časti, kajti enaki pretirani ali naravnost izmišljeni dopisi prihajajo pogosto v javnost, in to posebno o Mirencih. Tudi pri enem deželnem poslancu bila je pozneje deputacija, ki je prosila, naj bi naši deželni poslanci pri bližajočem se zasedanju deželnega zbora storili kake korake, da bi se zaprečili taki dopisi, zlasti, ker se je med tem časom neoporečno doznalo, da dopis je prišel iz peresa profesorja Franca Babscha. — „Tagespost“ od 10. junija priobčila je popravek kolesarskega kluba, ki je že sam čutil potrebo, popraviti več neresničnostij, zlasti pa trditev o nagibu, ki je vodil napadovalce, t. j. da se napad nikakor ne sme pripisovati narodnemu fanatizmu slovenskih okoličanov. — Ker sem imel v rokah dokaz, da „Tagespostin“ dopisnik je prof. Babsch,

Predsednik: Saj tega tudi ne taji!

Urednik: ker ne more, — napisal sem prvi članček v „Novi Soči“ od 17. junija 1892. Naravno je, da edini slovenski politiški časopis na Goriškem ni

mogel molčati na napade v „Tagesposti“ in za njo v „Corrieru“, zlasti ne potem, ko je bilo dokazano, da dopisnik je c. kr. profesor, ki po svojem stališču bi moral biti nevtralen, kajti on imá pod seboj učence obeh narodnostij v deželi. Vsled tega bi se nikakor ne smel spuščati v strankarske borbe ter netiti sovraštvo in prepir med obema narodnostima v deželi, ko imamo domačih hujskačev že veliko preveč. — Ko je prof. Babsch naznanil v „Corrieru“ in „Ecu“, da bo tožil, napisal sem še drugi članček v „N. S.“ od 24. junija, iz katerega pa toži le majhen odstaveček, dasi so v njem navedena štiri zanj prav nečastna dejanja. — Omeniti moram, da v prvem članku se nahaja tiskovna pomota, namreč tam, kjer je rečeno, da o prof. B. je znano veliko prezanimivih, a malo častnih prizorov, moral bi biti izraz „malo častnih“ ločen v dve besedi, namreč: „malo častnih prizorov“, kar je od prvega pomena jako različno, dà povsem nasprotno.

(Na to je sledil daljši prepir zaradi rečenega tiskovnega pogrška. Predsednik ni mogel razumeti, da „znano je o B. malo častnih prizorov“ je povsem nekaj drugega nego „malo častnih prizorov“. Prevajalo se je eno in drugo na italijansčino, a takó, da razloček ni bil jasen.

Nakrat je pa dr. Graziadiu Luzzattu razsvetlila glavo filologiška znanost slovenskega jezika, da je vskliknil: „Toliko bolje! Sprejemam popravek; še slabši je za zatoženca“.)

Urednik (nadaljuje): Ko sem pisal tožena članka, nisem osebno poznal prof. Babscha. Pokazal mi ga je nekdo še le koncem novembra na Travniku. Veliko pa sem slišal o njem govoriti, da sem dobil o njem neko njemu jako neugodno prepričanje, dasi ga niti poznal nisem. Izključen je zategadel vsak oseben povod, ki bi me bil vodil, ko sem pisal proti njemu. Označil sem ga takó, kakor so mi ga opisávali tisti, ki so ga najbolje poznali, ker so imeli z njim večje zveze; o resničnosti svojih besedij bil sem popolnoma prepričan. To prepričanje pa je bilo povsem utemeljeno v dejanjih, s katerimi si je prof. B. uničil pred svetom spoštovanje in ugled. Da je bila moja sodba o prof. B. resnična, hotel sem dokazati z mnogoterimi nečastnimi dejanji profesorja Babscha; navedel sem tudi veliko prič, ki bi dokazale, kar treba, da opravičim razžaljivi izrek, a sodni dvor mi tega dokaza resnice ni dopustil in ni pozval k obravnavi zahtevanih prič. Ponavljam zategadel svojo zahtevo in prosim, da se pozovejo k obrav-

na vi vse one priče, koje sem navedel v ulogi 9. t. m., ker drugače mi ni mogoče braniti se proti obtožbi.

Predsednik: V tem pogledu ni bilo mogoče dopustiti dokaza resnice, ker taki in enaki pregreški so kaznjivi le na zahtevo poškodovanih oseb.

Urednik: Tu ne gre za kaznovanje prof. B., marveč le za dokaz, da tožitelj je sam kriv, ako je o njem sodba, kakoršna se nahaja v toženih člankih, splošna. Jaz sem prof. B. dolžil zaničljivih lastnostij, ne da bi o njem povedal le eno samo dejanje. To svojo sodbo moram torej po izrecnem besedilu §. 491 k. z. utrditi s tem, da navedem nečastna dejanja tožilčeva, katera so uzrok, da gre o njem po mestu in deželi slab glas, ki je našel potem javen izraz v „Novi Soči“. Prosim torej, naj se mi dovoli dokazati z dejanji in pričami, da je sodba o prof. B. docela resnična.

Predsednik: O tem bo sklepal sodni dvor.

Zagovornik dr. Laginja: Obtožnica je preveč splošna. Naj se bolje določijo toženi odstavki v „N. S.“

Dr. Luzzatto: Obtožnica je prav natančna. Čita znane trditve o profesorju B.

Predsednik povzame na kratko te trditve, ki so: da je pošiljal „Tagesposti“ strupene

dopise proti Slovincem ter s tem šel na roko našim irredentovcem — in da je mož, kojemu nihče ne veruje ter da nima do nje-ga spoštovanja. Upraša zatoženca, kakó opraviči trditev, da prof. B. je pisal v „Ta-gesposti“ strupene dopise itd. ter šel na roko irredentovcem.

Urednik: To ni nikjer rečeno. Ako se čita ves prvi članek, razvidno je takoj, da se tamkaj trdi le o „Tagesposti“, da pri-naša strupene dopise proti Slovincem, s ka-terimi gre na roko našim irredentovcem. Najpoprej govori članček o dopisu v „Ta-gesp.“ od 4. junija ter o popravku 10. junija, na kar sledi odstavek, ki opisuje, kake baže list je graška „Tagesposta“, namreč, da pri-naša strupene dopise itd. ter da gre na roko našim irredentovcem. Potem še le sledí dalje: „Goriški dopisnik je neki Franc Babsch, c. kr. profesor itd.“, t. j. pisatelj na začet-ku članka omenjenega dopisa. Jaz sem bil sicer prepričan po splošnem zatrjevanju Babsch-evih znancev, da je pisal tudi druge hujskajoče dopise, a ker kot urednik dobro vem, da se take resnice dajo le redko do-kazati, zató sem trdil le toliko, kolikor sem mogel dokazati, namreč, da je pisal dopis v „Tag.“ od 4. junija. Zategadel odločno ugovarjam, da se ono, kar sem splošno trdil o „Tagesposti“, prenaša na osebo profesorja Babscha.

Predsednik: Pa tudi v naslednji številki „N. S.“ od 24. junija ste trdili nekaj enakega naravnost o profesorju B., namreč z besedami: „.... mi gospodu profesorju ne zavidamo take hvale, katero si je pridobil edino s tem, da je v veliko veselje naših narodnih nasprotnikov zabavljaj in hujskal po graški „Tagesposti“ proti onemu narodu, med katerim živi in posluje“.

Urednik: To je res. Toda to sem trdil edino le o njegovem dopisu v „Tag.“ od 4. junija, kateri so objavili tudi laški listi, ki so dopis porabili za nove napade proti Slovencem. Z onim dopisom je prof. B. res hujskal proti Slovencem, kar je jasno razvidno že iz tega, kakó hlastno ga je „Corriere“ porabil. Da so dopis enako tolmačili celó B. najožji tovariši, razvidno je iz popravka, kateri je kolesarski klub priobčil v „Tag.“ od 10. junija. — Konečno omenim še, da izraz „našim irredentovcem“ nikakor ni umeti „irredentovce v Gorici“, kakor trdi obtožnica, marveč irredentovce v obče, t. j. v celi državi, kajti „Tagesposta“ — katerej edino podtikam táko delovanje — prinaša dopise iz cele Primorske in iz Dalmacije ter pospešuje vse, kar je slovanskemu prebivalstvu sovražno.

Predsednik: Pisali ste dalje: „To je mož, kateremu v Gorici nihče več niti be-

sedice ne veruje, a v uredništvu „Tagesposte“ ima vso vero; ni ga v Gorici človeka, ki bi imel le količkaj spoštovanja do tega c. k. profesorja, ker znano je o njem toliko prezanimivih, a malo častnih prizorov...“. Kakó opravičite te trditve?

Urednik: Najpoprej treba je poštovati, da ta izrek je splošna časnikarska fraza, katere ne smemo vzeti po črki. Ni mogoče namreč misliti, kakor pravi obtožnica, da vseh 21.000 goriških prebivalcev nič ne veruje prof. B. in da ga ne spoštuje, marveč misliti nam je pri tem le na one osebe, ki pridejo v resnih zadevah ž njim v dotiko, ali pa na one kroge, v katerih se prof. B. navadno premiče. — Da je pa to resnica, pripravljen sem bil dokazati; naštel sem veliko prič, veljavnih mož, ki ga najbolje poznajo, ker prihajajo ž njim vedno v dotiko, ki bi dokazali, da je vse resnično, kar sem trdil.

Predsednik: Take priče bi mogle izreči le svoje osebno mnenje o prof. B., ki je pa lahko krivo. Tudi splošno javno mnenje v tem oziru ni merodajno. Tu treba z dejanji dokazati, kar ste trdili.

Urednik: Dá, gospod predsednik, saj jaz tudi to želim. Toda brez mojih prič mi vsega tega ni mogoče dokazati. Vse one priče ne izrekó le svojega osebnega prepričanja, marveč povedó, kakošna je

splošna sodba o prof. B., ker le to, in nič drugega, sem jaz izrekel v „N. S.“ Poleg tega pa priče tudi s posamičnimi dejanji, ki so za prof. B. jako nečastna, utemeljijo, zakaj imajo o njem t á k o in ne drugačno prepričanje.

Predsednik: Zakaj pa niste vsega tega navedli v svoji ulogi od 9. t. m.? Sodišče mora imeti o vsaki priči natanko določeno, o čem naj se izprašuje, česar pa Vi niste storili. Sicer pa bo o tem sklepal sodni dvor. Nadaljujte, kar veste reči v svojo obrambo o: „prezanimivih a „maločastnih“ prizorih“.

Urednik: Prof. B. osebno sicer nisem poznal, a imel sem o njem jako neugodno sodbo, ker slišal sem veliko praviti o raznih zanj res nečastnih dogodkih, ki mu nikjer, koder ga poznajo, niso delali časti.

Takó n. pr. nahaja se v aktih 90. strani obsegajoča knjiga „Die alten Germanen“, katero je „spisal“ prof. Babsch, ki se v uvodu z visokoletečimi besedami hvalisa, koliko groznega truda ga je stala ta „kritische Erörterung“ (kritiško pretresovanje), kolike važnosti je njegovo delo, itd. itd.

A kaj se pokaže? Znameniti strokovni list „Zeitschrift für österreichische Gymnasien“ objavil je večjo kritiko prof. Dundacek-a, kateri je si-

lovito razmesaril to „kritiško razpravo“ Babsch-evo. Kritika je bila za prof. B. takó uničujoča v vsakem oziru, kakor morebiti nobena druga, od kar se nemški čita in piše. Dokazal je namreč, da je prof. B. od besede do besede prepisal zgodovinska predavanja nekega profesorja na dunajskem vseučilišču. Ta predavanja je namreč nekdo stenografoval in potem hektografiški pomnožil. Eden tak iztis prišel je v roke tudi prof. B. Toda mož je imel grozno smolo. Stenograf je namreč naredil veliko pogreškov, katere je prof. B. vse od kraja do konca prepisal tudi v svojo „kritiško razpravo“.

Nastale so prav smešne pomote. Kritika je priložena aktom. Prosim veleslavni sodni dvor, da bi se prečitala, ker s tem se pokaže, da je prof. B. sam kriv, ako je zgubil spoštovanje in resnost pravega moža pri vseh onih, ki so to kritiko čitali. Kritika omenja dalje, da je prof. B. hotel veljati kot učen germanist. Zató je pod prepisana predavanja nabral vse polno citatov, češ, da se bo mislilo, koliko virov je revež moral preučiti, da je spisal svojo „kritiško razpravo“, toda ti citati bili so le neukretno in nesrečno skupaj znešeni, kar ga je še bolj osmešilo pred svetom. Prosim, da se prečita vsaj uvod k rečeni knjigi in kritika profesorja Dundaczeka, na katero je prof. B. hlabro molčal.

Predsednik: Taka „literarna tatvina“ se kaznuje le na zahtevo poškodovanca; zato je sodni dvor že odločil, da o tej reči ne pripusti dokaza resnice.

Urednik: Saj jaz ne zahtevam, naj se prof. B. morebiti kaznuje radi tega. Ne! Jaz hočem popolnoma v zmislu zakona le dokazati s tem nečastnim dejanjem, da je prof. B. zaslužil ono sodbo, ki je iz javnosti prišla tudi v predale „N. S.“, vsled česar sem jaz zdaj tožen.

Predsednik: Sodni dvor bo o tem sklepal. Dalje!

Urednik: Še gršo literarno tatvino zagrešil je prof. B. nasproti g. dr. Pavlu pl. Bizzarru v Gorici. Ta gospod je z veliko skrbnostjo spisal nemško delce o našem morskem zdravišču Gradežu. O tem je izvedel tudi prof. Babsch. Šel je k dr. Bizzarru in ga naprosil, naj mu posodi rokopis, da bo občudoval njegovo delce. Dr. Bizzarro mu res posodi rokopis, a kaj stori Babsch? Gre in — prepiše doslovno najznamenitejše oddelke, spravi vse skupaj v obliko podlistka, kateri je poslal dunajski „Neue fr. Presse“, katera ga je tudi priobčila. Takoj pod naslovom blestelo je ime pisatelja: Vom Prof. Fr. Babsch. Govorilo se je, da je Babsch prejel za podlistek 50 gld., kar je verjetno, ker je znano, da „Neue fr. Presse“ drago plačuje do-

bre spise. Toda prof. B. je imel veliko smolo tudi s to svojo „literarno tatvino“ najhujše vrste. K izpisu iz rokopisa dr. Bizzarra je dodal le 22 svojih vrstic, a še v teh je bilo toliko neresnic, da je neki dopisnik iz Grada v tedanjem goriškem listu „La Rassegna“ silovito, osmešil B-evo znanje in temeljitost. „La Rassegna“ je prof. B. tudi krepko okrcala radi tega, ker je svoj podlistek ukral iz rokopisa dr. P. pl. Bizzarra. — Ta dogodek je zbudil splošno zanimanje v Gorici, in vsi tisti, ki so o njem doznali, zgubili so sleherno iskro spoštovanja do tega moža. — Rokopis dr. Bizzarra in pa dopis v „Rassegni“ nahajata se v aktih; prosim, da se porabi v mojo obrambo vsaj to, kar je dr. Bizzarro izpovedal pri uvodni preiskavi.

Predsednik omeni po priliki to, kar pri prejšnjem slučaju.

Urednik: Splošno je znano še več drugih dogodkov, ki so pomagali, da je prof. Babsch prišel na slab glas. Omenim naj le par njih:

Pred leti se je raznesla o prof. B. po Gorici govorica o nekem tako nečastnem dogodku, da ga nočem pred tolikim občinstvom niti omenjati: reč je sicer povsod znana. Prof. B. je bil prav hud, ko je doznal, kaj se o njem pripoveduje. Nekega dne prišel je ves razkačen v konferenčno sobo,

rohneč: „*diese verfluchte italienische Bagage*“ — misleč, da so nekateri Italijani raznesli o njem omenjeno govorico. V kotu je sedel profesor italijanščine gosp. Nicolò Ravalico, kojega je psovka tako razdražila, da je ustal, zletel proti njemu in priložil mu bajé prav gorko zaušnico, na kar ga je B. potem še — odpuščanja prosil. (Splošen smeh po dvorani). — Tudi ta dogodek sem hotel dokazati s pričami, ki so mi pa bile odklonjene, češ, da tudi dokaz te resnice ni dopuščen. — Še eno dogodbico.

Pred nekaj leti ustanovil se je v Gorici odsek, večinoma nemških gospodov, ki so hoteli postaviti dr. Mauroviču protikandidata dr. Egger-ja. Odsekovega posvetovanja se je udeležil tudi prof. B., ki je pa takoj po seji hitel pozno v noč k dr. Mauroviču, kateremu je vse razodel; izdal je tako celó lastno stranko. Uprašam: káko spoštovanje naj imamo do takega moža?!

Dr. Graziadio Luzzatto: Zatoženec je omenjal neko govorico o današnjem zasebnem tožniku, katera je baje takó sramotilna, da je ni hotel niti izreči. Pozivljam ga, naj jo le pové in naj pové sploh vse, kar vé o gospodu prof. Babschu, ki imá čisto vest. Kar se pa tiče ravnokar pripovedovanega dogodka o dr. Mauroviču, izjavljam, da je vse izmišljeno in vse skupaj je le novo obrekovanje od strani zatoženca.

Prof. B. ni bil nikoli v hiši dr. Mauroviča, razun te dni, koje šel poizvedovat, v koliko je on v zvezi s to govorico. Ker pa nihče ne more dati boljšega pričevanja nego sam naš prejasni župan dr. Giuseppe Maurovich, predlagam, naj se pozove kot priča v tej zadevi, da se najveljavneje razkrije to obrekovanje.

Urednik: Kar sem poprej hotel zamolčati, je splošno znano; a omenjal bi bil natančneje, da so se pozvale priče, kakor sem zahteval, s katerimi bi dokazal resnico svojih trditev, dosedanjih in še novih. Svečano pa protestujem, da se pripoved o morebitnem dogodku z dr. Maurovičem imenuje novo obrekovanje od moje strani. Jaz pripovedujem to, kar sem doznal od mož, ki so slišali o tej reči pripovedovati dr. M. samega, kar sem pripravljen dokazati. Ako se pa dokaže, da vseto nič res ni, onda sem jaz le žrtva podle mistifikacije, o čemur doslej pa še nisem prepričan. Zató nimam nič proti temu, da se pozove dr. M. kot priča. V slučaju pa, da on potrdi izjavo tožilčevega zastopnika dr. Luzzatto, prisiljen bom v svoje opravičenje navesti priče, ki povedó, da se je dogodek z dr. M. res takó pripovedoval, kakor sem ga jaz opisal.

Predsednik: Govorí se lahko marsikaj, tudi celo mesto lahko nekaj govori, ali kdor

take govorice tiska, mora se poprej natančno prepričati, ali je resnično ali ne. (To pomoto g. predsednika je drugi dan dr. Laginja popravil, ker dogodek o dr. M. ni bil tiskan, ampak naveden je bil le pri obravnavi v obrambo.) — O predlogu, ali naj se kot priča pokliče dr. M. ali ne, razsodi sodni dvor.

Dr. Laginja: Dovoljujem si slavnemu sodnemu dvoru staviti predlog, naj v sporazumu s tožnikom natančno določi besede, vsled katerih se tožitelj čuti žaljenega na svoji časti, in potem naj se gospodje porotniki poprašajo, ali razumejo v izvirniku dotične besede, ker jaz vidim v tem veliko važnost, da gg. porotniki imajo pred očmi „corpus delicti“ in ne le blede fotografije v podobi prevoda.

Predsednik pravi, da doslej smo si v takih slučajih pomagali vselej s prevodi po zapriseženem tolmaču; da sečitajo članki najprej v izvirniku in potem v prevodu; da so sodne razmere v deželi take, da drugače ni mogoče, ker mnogi gg. porotniki so doma doli v Furlaniji, ki ne razumejo niti besedice slovenske.

Dr. Luzzatto potrjuje in odobruje besede g. predsednika; pravi, da noče slediti častitemu gospodu tovarišu (dr. Lag.) na izproženo polje, marveč da se povsem udaja

sklepom sl. sodnega dvora. Vendar dostavlja, da se od porotnikov ne more zahtevati, da morajo znati vse jezike, ki se utegnejo govoriti pri obravnavi; zato je tu zaprisežen tolmač. V aktih so tudi nemški spisi, priče govoré lahko nemški, a kakó bi bilo mogoče sestaviti poroto, ki bi vselej dobro umela vse te jezike?

Dr. Laginja: Da bi porota morala umeti vse mogoče jezike, tega nihče ne zahteva. Toda zatoženec je v tej deželi domačin in njegov jezik govori večina deželnega prebivalstva; zato je povsem opravičena moja zahteva, da se ljudski sodniki poprašajo, ali razumejo jezik zatoženca, ali razumejo v izvirniku one besede, zaradi katerih je tožen, ker le po izvirniku morejo dobiti o zatoženčevem pregrešku povsem jasnem pojem. Ostajam zategadel pri svoji zahtevi.

Predsednik: O tem bo razsojal sodni dvor. Na to zapisnikar čita Babschev dopis v „Tagesposti“ od 4. junija („Ein brutaler Überfall“), tolmač pa čita prevod; enako se čita popravek kolesarskega kluba v „Tag.“ od 10. junija.

Na to pride na vrsto prvi toženi članek v „N. S.“ od 17. junija. Zatoženčev zagovornik se upira temu, da bi se čital ves članek, ampak samo tiste vrstice, radi

katerih prof. B. toži. Tožilčev zastopnik pa zahteva, da se mora čitati ves članek, kajti — ko je višje deželno sodišče odbilo utok proti obtožnici — odebrilo je vse njene zahteve, torej tudi to, da se čita ves članek. Sodni dvor odobri zadnjo zahtevo in čita se v izvirniku ter potem v prevodu ves članek. Prevod je bil nedostaten; zato ga tolmač in zagovornik v naglici nekoliko opilita. Na to se čita drugi članček v „N. S.“ od 24. junija, v katerem se omenjajo štiri dejanja prof. B., s katerimi si je omazal čast pred svetom. Toda prof. B. je v obtožnico sprejel le trditev, da pošilja strupene dopise graški „Tagesposti“, s katerimi zabavlja in hujska proti Slovencem.

Dr. Luzzatto zahteva, naj se prečitajo tudi tiste vrstice v prvem člančku, ki so bile zaplenjene, češ, da iz njih se razvidi zatožencev zloben namen, da bi škodoval prof. B. Sodni dvor privoli v to zahtevo in zaplenjene vrstice se prečitajo. Njih pomen je ta le, da bi vsi tisti zanimivi prizori, ki so znani o prof. B., uničili že deset slovenskih profesorjev; nekaj takih prizorov znano je tudi višjim oblastnijam, ki pa ne marajo prof. B. poslati iz Gorice, ker bi s tem *Schulverein* zgubil enega svojih kolvodij.

Dr. Graziadio Luzzatto upraša urednika posredovanjem tolmača, ali je s temi

tesedami meril na prof. B. in kaj je s tem nameraval?

Urednik: Odločno ugovarjam temu, da bi bil nameraval škodovati prof. B. na tak način, kakor je poprej trdil tožilčev zastopnik, saj prof. B. niti poznal nisem. Izrekel sem le svoje prepričanje, kaj bi se bilo zgodilo s kakim slovenskim profesorjem, ako bi oblastnije vedele o njem le desetino tega, kar je splošno znano o prof. B.

(Tu je bil urednik poprašan — od koga, se ne spominjamo — kateri taki prizori so bili znani tudi višjim oblastnijam?)

Urednik: N. pr. ta-le. Pred nekaj leti — in sicer l. 1887. — je prof. B. hudo črtil sedmošolca F r o m m e r - j a . Ta je vedno tožil svojemu inštruktorju in drugim znanecem, da prof. B. ga hoče uničiti. Zató se je toliko pridneje učil njegovih predmetov. Posebno je Frommer bil prepričan, da B. ga vrže pri zrelostnem izpitu. — Prof. B., da bi pri maturi delal lepo figuro, dal je že naprej vsakemu maturantu po nekaj uprašanj, na katera naj se pripravljajo. Tudi Frommer je dobil taka uprašanja. Ker je pa imel B. na sumu, zató je za vsak slučaj zapisal ne le svoja uprašanja, ampak tudi ona, katera so dobili njegovi tovariši. — Pride matura. Vsi sedmošolci so dobili prej naznanjena uprašanja, le Frommer ne. Ta se je takoj

pritožil pri komisiji in nastal je prav mučen prizor. Ud komisije je predlagal, naj prof. B. dá Frommerju káko drugo uprašanje, n. pr. to (katero je ud postavil). Na to reče Babsch: „Na to uprašanje nisem pripravljen“. Ud komisije pa ga zavrne: „Kaj, niti toliko niste pripravljeni, kolikor smete zahtevati od maturanta?“ B. na to ni nič odgovoril. — Pozneje se je Frommerjev varuh pritožil celó na ministerstvo z zahtevo, naj se matura Frommerjeva ovrže; nekaj resnice torej mora biti na tem. Toda cela zadeva se je takó pomečkala, da je prof. B. dobil samó strog ukor od ministerstva, ki je poslušalo le poročilo predsednika komisije Teodora Pantka.

Predsednik: O celej tej zadevi imamo v aktih dve spričevanji; prvo je uradno poročilo ravnatelja Schreiberja, drugo pa zapisnik o zaslišanju Teod. Pantka. Iz obojega je razvidno, da se je o tej zadevi že vršila disciplinarna preiskava proti B., ki je končala pa edino s tem, da je B. dobil strog ukor. Nova preiskava ni dopustna. Naj se presliši Pantke, zahtevali ste Vi sami v utoku proti obtožnici, kar se je zgodilo.

Urednik: Širša javnost ni niti vedela, da se je vršila kaka disciplinarna preiskava proti B. Pač pa je bilo dobro znano ono, kar se je pri maturi zgodilo — in to je B. spravilo v nečastno luč, ne pa konečni izid.

neznane preiskave. Ako je ravnatelj Schreiber dal B. zdaj dobro spričalo, je to njegova stvar. Jaz pa imam vse polno prič, ki dokažejo, da je Schreiber vse drugače govoril in sodil o Babschu, katerega bi se bil rad prej ko slej iznebil. Naj povem le eno njegovo sodbo; rekal je namreč večkrat: „Schade für diesen talentvollen Menschen, dass er so charakterlos ist; er hat seinen Beruf verfehlt, er hätte Spitzel werden sollen“. (Splošen smeh).

Predsednik: To je pač Schreiberjevo osebno mnenje, ki nič ne dokaže. Zató sodni dvor tudi njega ni dopustil za pričo.

Urednik: Kar se tiče tega, da sem v utoku zahteval, naj se dr. Pantke zasliši kot priča pod prisego, storil sem zató, ker Pantke je star in živí v Gradcu; kdo vè, ali bi mogel osebno priti k obravnavi? Vse druge priče prihranil sem za glavno obravnavo. Pantke je bil predsednik komisije, a to še nič ne dokaže, da mora on za vse vedeti; zgodilo se je lahko marsikaj, na kar se on več ne spominja. Zató naj se pozovejo tudi druge priče, koje sem navedel v svoji ulogi od 9. t. m.

Na to se čita „Corrierov“ strupeni dostavek na B. dopis v „Tag.“ Čita se dalje tudi „Nova Soča“ od 10. junija; glavne misli iz tega člančka podali smo že nekje spredaj.

Urednik: Na ta članček treba je majhnega pojasnila. Proti koncu je rečeno, da glavarstvo je poslalo županstvom v okolici okrožnico, s katero jih poziva, naj strogo pazijo na red in javno varnost. Dalje stoji tam uprašanje: Kaj se je storilo pa v Gorici v tem oziru? — S tem sem mislil na slučaj, da sem bil jaz sam že trikrat napaden na javni ulici v Gorici, radi česar so se vršile kazenske obravnave, pri katerih so napadovalci bili tudi kaznovani.

Na to je bila obravnava pretrgana za par minut.

Dogodek pri Mirnu

Čez nekoliko minut se obravnava nadaljuje; začne se preslišavanje štirih prič, katere naj bi pojasnile napad na kolesarje pri Mirnu. Tu moramo opomniti, da v tej zadevi so bili pri uvodni preiskavi preslišani vsi oni kolesarji, ki so se udeležili rečene-ga izleta. Vsi so odločno izključevali morebitnost, da bi vzrok napadu mogli biti narodnostni oziri. Le železniški uradnik Kropsch, ki je jako odločen German, proti kateremu se Slovenci pogosto pritožujejo, je dejal, da so vzroki lahko dvoji: ali „petulanza“ (nagajivost), da bi naredili „un brutto tiro“ proti kolesarjem, ali pa vsled narodnega sovraštva, da so bili otroci razgreti po govorih slovenskih

agitatorjev, ki so jih takó fanatizovali, da so iz sovraštva do neslovenske narodnosti napadli kolesarje. Takó je modroval Kropsch pri uvodni preiskavi. — Tudi načelnik kolesarskemu klubu, gimnazijski profesor dr. Alojzij Kimmmerle, pri uvodni preiskavi ni povsem izključil narodnega fanatizma napadovalcev, ker baje prav nič ne pozná odnošajev v okolici; vendar pa je sodil, da dogodku je bila uzrok le surovost napadovalcev. Te dve priči sta bile pozvane na zahtevo prof. Babscha. Od vseh drugih prič, ki so povsem odločno izključevale, da bi se napad bil dogodil vsled narodnega fanatizma okoličanov, bile sta pozvane le dve priči; dovolilo se je dalje, da se prečitata zapisnika dveh drugih gospodov, ki sta bila pri uvodni preiskavi preslišana, a nista mogla osebno priti k obravnavi, ker sta ta čas bila nekje gori na Češkem.

Da bo čitateljem povsem jasno, o čem so govorile te priče, spregovorimo naj na kratko o tistem „silovitem napadu“ pri Mirnu, kateri je dal povod Babschevemu dopisu v Tagesposti in s tem celej tiskovni pravdi.

Na praznik Kristovega Vnebohoda, 26. maja 1892., priredil je tržaški kolesarski klub „Tergeste“ tekmovalno dirko. K tej dirki došlo je tudi kakih 10-12 kolesarjev

nemškega „Cyklisten Club-a“ iz Gorice. Šli so v Trst skozi Dornberg, Rihemberg in čez Kras. Da pojdejo v Trst, vedel ni nihče. Še manj pa so povedali, kdaj in po kateri poti se vrnejo iz Trsta. — Vrnili so se v dveh oddelkih ne daleč drug od drugega skozi Devin in Miren v Gorico. V višavi nad Mirnom mogli so se videti daleč doli v nižavi, ker imeli so prižgane svoje močno blesteče svetilke.

Pri Mirnu so nakrat začutili, da leta kamenje izza grmovja ob cesti; zadet ni bil nihče. Tudi drugemu oddelku se je enako pripetilo; zadet ni bil nihče. Eden kolesarjev je ustrelil s samokresom v tla, na kar je vse skupaj nehalo in kolesarji so mirno prišli v Gorico.

Načelnik kluba dr. K i m m e r l e je to reč naznanil državnemu pravdnistvu, ki je takoj začelo preiskovati. Preiskava je do gnala to-le:

Trije dečki, Kolavčič, Šturm in Turel ležali so zvečer na trati poleg ceste. Orožniki so jih popisali kot že znane neporedneže. Ko so od daleč zagledali blesteče svetilke, ki so letele po cesti, dejal je Kolavčič: „Hudič, čipide so! čipide so! Ostrajšimo jih!“ — In začeli so pobirati kamenje ob njivi; vsi trije so trdili pri preiskavi, da noben kamen ni bil debelejši od oreha; večinoma pa so me

tali grušč in zemljo — in še to edino le v tla proti kolesom, da viti ni bilo mogoče zadeti káke osebe. Dečki so bili kaznovani pri okrajnem sodišču na par dni zapora.

Ta čisto navadna otročarija treh nedoraslih pobalinov dala je povod prof. Babschu, da je napisal svoj tendencijozni dopis v „Tagesposti“ od 4. junija.

Preslišavanje prič.

O tem dogodku, o dopisu in popravku v „Tagesposti“ došle so torej štiri priče k glavni obravnavi. Prvi je prišel na vrsto

Dr. Alojzij Kimmerle, c. kr. profesor na goriški gimnaziji, načelnik nemškemu kolesarskemu klubu. Pripoveduje o izletu v Trst ter o povratku skozi Míen. O napadovcih pravi, da so bili skriti v grmovju ob cesti; kamenje je moralo biti debelo, kakor pest. Po čem je to sodil, ni povedal. Dejal je pa, da kamenje ni zadelo niti koles. (Sodba o debelosti kamenja je zategadel brez vsakršne podlage.) Ako bi kamenje zadelo káko osebo, utegnili bi nastali kaka nevarna zmešnjava med kolesarji. Napadovci so vsekakor vedeli (?!), da kolesarji niso Slovenci, ker v Gorici ni Slovencev, ki se vozijo z dvokolesi. (Prof. Kimmerle govoril je z neko gotovostjo tudi o rečeh, katerih ne ve! Tudi v Gorici je več

Slovencev, ki se vozijo z dvokolesi!) Priča je uverjen, da kolesarji bi ne bili napadeni, ako bi bili govorili slovenski.

Predsednik: A kakó ste govorili?

Dr. Kimmerle: Nič nismo govorili. Molčali smo. (Med občinstvom se na tihem delajo razne opazke.) — O popravku v „Tagesposti“ od 10. junija pravi, da je bil poslan sicer iz klubovega odbora, toda le na imé dveh udov, gg. Huntemüllerja in Steidla, ker onadva sta posebno želela, da se B. dopis popravi. Ako bi bil klub poslal v svojem imenu popravek, glasil bi se ta drugače; popravil bi le nekatere neresničnosti, drugega bi se pa ne dotikal, zlasti bi ne oporekal trditvi, da napad bi bil delo slovenskega fanatizma, kar je dopisnikovo osebno mnenje. (Predsednik, urednik in zagovornik ne morejo umeti, kakó je to, da je popravek prišel iz klubovega predsedništva, a ne v imenu kluba. Predsednik omeni, da v „Tagesposti“ od 10. junija je izrecno rečeno, da popravek je došel od „kolesarskega kluba“. Priča pojašnjuje z besedo in rokama to posebnost, a ostala je vkljub temu nepojašnjeva.) Pravi, da v B. dopisu ni našel nič razžaljivega za Slovence.

Urednik: Takó?! Jaz sem slišal o tem drugače, kakó ste namreč v kavarni rezko obsojali B. dopis. Tudi Vaš tovariš sin vodje

podgorske papirnice g. Huntemüller je dejal v uvodni preiskavi da (čita): „ . . . dr. Kimmerle era non poco sdegnato per l'articolo, spedito dal prof. Babsch alla „Tagespost“ (dr. K. je bil ne malo razjarjen zaradi B. dopisa v „Tagesposti“). Kakó se to ujema?

Predsednik: To uprašanje zdaj ni na mestu. Pridržite si ga za pozneje, ko se prečita zapisnik g. Huntemüllerja.

Dr. Laginja: Koliko časa poznate prof. Babscha?

Priča: Od kar sem v Gorici. Kakih pet let.

Dr. Laginja: Ali Vam je bilo znano, da prof. B. je dopisnik „Tagesposte“ iz Gorice.

Priča (po kratkem molku): Dà, to mi je bilo znano. Toda popisaval je bolj le kake veselice, n. pr. šulferajnske, planinskega društva, itd. brez politiške primesi. (Dr. Luzatto se priči prav zadovoljno nasmehuje in prikimuje z glavo.) Priča odide, na kar ustopi železniški uradnik

Adolf Kropsch: Na predsednikovo uprašanje izjavi, da bo govoril italijanski, da se preslišávanje okrajša, dasi govori le za silo (Resnica!). Najpoprej opisuje izlet kolesarjev v Trst ter pri povratku napad poleg Mirna. V glavnih točkah se ujema s prejšnjo pričo. O nagibih, ki so vodili napadoválce, ne

more z gotovostjo govoriti. Lahko se je napad izvršil zaradi nagajivosti (pentulaza), lahko pa tudi vsled narodnega fanatizma slovenskih okoličanov. O popravku je slišal le praviti; čital ga ni. Predsednik mu dá dotično štev. „Tagesposte“. Ko pride do konca, kjer popravljalci izključujejo, da bi napad mogel biti delo slovenskega fanatizma, pravi, da se s tem dostavkom ne ujema. — Za Kropschem pride uradnik v goriški vojaški založnici

Adolf Forsthuber : O dogodku pri Mirnu govori v glavnih točkah enako prejšnjima pričama. Izključuje pa povsem, da bi se napad mogel prištevati narodnemu fanatizmu slovenskih okoličanov. Ker je bila tema, na njihče ni mogel spoznati, kake narodnosti smo. Vse skupaj je bilo po njegovi misli le pobalinstvo (Büberei) nekaterih malopridnežev. — On je Babschu izrekel že v klubu svojo nezadovoljnost zaradi dopisa, a za popravek ni bil, ker je vedel, da ne bo drugega uspeha nego da se prilije olja na ogenj:

Četrta priča je bil vodja v Stračičah

Henrik Wolfer : O napadu govori, kakor prejšnje priče. Napadovalci, so jih morali spoznati po belih kapicah. Vendar sodi, da napad ni drugega nego malopridnost nagajivih otrok, ki hoté kolesarje strašiti, kar se često dogaja. Malo prej so bili

isti kolesarji kamnjani tudi v Furlaniji pri Fari. (O tem napadu pa prof. B. ni nikamor pisal! Zakaj o tem ne? Ali ni namen jasen? O pazke stavčeve).

Prečita se izpoved odsotne priče g. Karla Hunt em üller ja, sina vodje podgorske papirnice. Dogodek pri Mirnu mu je še malopomembna otročarija. Zató so bili on in drugi gospodje prav nejevoljni na Babscha zaradi dopisa. Tudi načelnik klubu dr. Alojzij K immer le je bil ne malo nejevoljen na Babscha zaradi dopisa, kateri je poslal „Tagesposti“. Zató sta on in Steidl spisala popravek in ga že oddala na pošto. Med tem je prišel k njima v Podgoro dr. K immer le, ki je dejal, da se popravek mora na vsak način poslati imenom kluba. Na to sta onadva svoje pismo vzela s pošte nazaj ter popravek izročila klubu, ki ga je potem odposlal.

Urednik prosi, da se pozove profesor dr. K immer le, katerega upraša: Prej ste rekli, da v B. dopisu ne nahajate nič razžaljivega za Slovence. Iz prečitanega preslišanja g. Hunt em üller ja je pa razvidno, da ste bili na prof. B. ne malo razjarjeni, ker je poslal „Tagesposti“ omenjeni dopis. V rokah imam dokaze, da ste tudi pri drugih prilikah kazali svojo nejevoljo na Babscha zaradi tega dopisa. Kakó se to ujema?

Dr. Kimmerle ne zna pojasniti tega nasprotja.

Urednik: Dalje ste trdili, da popravek je bil sicer poslan iz klubovega načelnništva, toda ne v njegovem imenu, marveč le v imenu gg. Huntemüllerja in Steidla. To je nekaj nenavadnega! Iz ravnokar prečitane izjave g. H. je razvidno, da ste se prav Vi kot klubov načelnik veliko brigali za popravek.....

Dr. Laginja: Celó v Podgoro je šel zaradi tega!

Urednik..... dà, in pregovorili ste imenovana gospoda, da sta svoje pismo vzela celó s pošte ter popravek Vam izročila. Vi ste ga potem odposlali v imenu kluba....

Predsednik: Tudi v „Tagesposti“ je rečeno: „K dopisu iz Gorice „Ein brutaler Überfall“ od 4. t. m. prejeli smo od tamošnjega „kolesarskega kluba“ sledeči popravek itd.“.....

Dr. Kimmerle: Res je to! Toda to je bila zopet nova pomota, katero bi bilo treba zopet popraviti, a takó bi s popravki ne prišli do konca. (Živahnost mej občinstvom.) Drugače pa dr. K. ne more dati pojasnila, da bi mogli umeti, kakó je to, da sta načelnik in tajuik poslala popravek iz kluba pa ne v imenu kluba.

Predsednik čita izjavo g. Josipa Steidla, vodje celulozne tvornice v Podgori. O do-

godku pri Mirnu govori enako g. Hunte-müllerju; vse skupaj je le neumnost (stupi-dagine) onih otrok. Taki napadi se večkrat vrše. Tudi on sam je bil že napaden in to v ulici Luigia v Gorici. O popravku govori enako g. H. Pravi, da so hoteli popraviti razne netočnosti (diverse inesatezze), zlasti pa trditev o nagibu, ki je vspodbujal napadovalce (l'intenzione e la spinta degli autori)....

Predsednik dá čitati uradni dopis real-kinega ravnatelja Schreiberja o zadevi Frommerjevi. Dopis pravi, da Frommerjev slučaj se je preiskoval pri ministerstvu, ki je pa odklonilo Frommerjevo prošnjo za uničenje zrelostne skušnje, ker iz izpraševalnega zapisnika*) in iz poročila predsednika komisije dr. Pantka ni bila razvidna kaka nepostavnost. Ministerstvo pa je dalo Babschu strog ukor, ker je nepedagogiški dajal maturantom skupine uprašanj za predštudije, kar jim je utegnilo zbuditi nado, da dobé ista uprašanja tudi pri maturi. Dokazano je, da so vsi maturanti dobili uprašanja iz onih skupin, a Frommer ni odgovoril na nobeno. O kaki jezi prof. B. na

*) Uprašanje je: Ali so se ti dogodki sprejeli v zapisnik ali ne? Ako torej ni ničesa v teh zapisnikih, potem to še ni dokaz, da Frommerjeve in urednikove trditve niso resnične. Uredn.

Frommerja ravnatelj Schreiber nič ne vé; enako ne o tem, da bi se bil Frommer takoj pred komisijo uprl Babševemu postopanju, vsled česar bi bil nastal mučen prizor. Petletnina ni bila Babschu odložena na eno leto zaradi tega dogodka, marveč zaradi B. službovanja v celi petletni dobi. — Politiško vedenje B. je korektno; v njegovem službovanju se mu ne more nič nečastnega očitati.

Urednik: Na kak način je prišel ravnatelj Schreiber do tega, da je izdal to uradno spričalo, to je njegova reč. Svečano pa se upam vzdrževati svojo trditev, katero sem že poprej izrekel, da ravnatelj Sch. imá o prof. B. vse drugačno mnenje, nego je razvidno iz prečitanega uradnega poročila. Tega svojega mnenja ravnatelj Sch. nikdar prikrival ni — in to je tudi pomagalo, da se je čedalje bolj in bolj razširil slab glas o prof. B. V Frommerjevi žalostni zadevi imam dokaze, da se je isti Schreiber pogosto jezil na predsednika komisije dr. Pantka, češ, da ni storil svoje dolžnosti, kar bi pomagalo, da bi se zavod vendar enkrat že rešil tega človeka. — Taki glasovi so B. jemali čast pred svetom. Posebno je nejevolja proti B. narasla takrat, ko se je doznalo, da se je Frommerju začel mešati um, vsled česar je baje

tudi umrl. (Nemir po celi dvorani.) — Ker se je pa prečitalo Schreiberjevo uradno pismo, prosim, da se pozovejo še moje priče, ki dokažejo, da Frommerjeva zadeva ni takò nedolžna, kakor bi se mislilo po uradni izjavi ravnatelja Schreiberja, ki menda niti v komisiji ni bil. (Prof. B. in dr. Luzzatto ugovarjata tej trditvi in pravita, da Sch. je bil ud komisije).

Predsednik pravi, da o tej zahtevi bo razsojeval sodni dvor. Na to hoče dati čitat izpoved dr. Pantka.

Urednik: Tudi dr. Pantke je v svoji izpovedi navajal večinoma le svoje osebno mnenje. Ker se pa v tej zadevi niso dovolile moje priče, zatò se protivim še temu, da bi se čitala Pantkova izpoved.

Čitanje tega zapisnika se na to opustí.

Predsednik pokaže precejšen zvezek Babschevih spričal in upraša, ali naj se čitajo. — *Zagovornik* pravi, da ta spričala se nanašajo pač le na uradno delovanje prof. B., o katerem nočemo dvomiti, da ni dobro. Zatò naj se spričala smatrajo kot prečitana. — *Predsednik* pravi, da si ta spričala gg. porotniki lahko pozneje ogledajo.

Čitajo se razna poročila o zatožencu. Poročilo politiške oblastnije pravi, da o uredniku ni znano nič slabega; imetja baje nima, pač pa dobro izhaja z dohodki od svojih opravil. V kriminalnem oziru je čist,

drugače je bil kaznovan po §. 21. tisk. zak. na 10 gld. globe. (Urednik je že na početku pojasnil, zakaj je bil kaznovan. Neki popravek tolminskega glavarja je namreč uvrstil v prilogo, mesto v glavni list. Popravljeni dopis nahajal se je na drugi strani lista. Ko je pa bil priobčen popravek, prišli so dopisi v prilogo, ker je takó nanesla tehniška potreba; vsled tega je došel tudi popravek med dopisi v prilogi, na kar je glavar tožil po §. 21. tisk. zak. Sodišče je odobrilo nazore tožilčeve in urednik je bil obsojen na 10. gld. globe.)

Obravnava se pretrga ob 2¹/₄ popoldne. Ker je pa sodni dvor imel razsojevati o raznih predlogih z ene ali druge strani, določi se nadaljevanje obravnave na sledeči dan ob 9. uri zjutraj.

Drugi dan

v soboto 22. aprila 1893.

Ob 9. uri zjutraj zasedejo porotniki svoja mesta; tudi tožnik in njegov zastopnik, urednik in njegov zagovornik so na svojih mestih. Občinstvo se polagoma natlači do zadnjega kotiča v dvorani. Sodni dvor pride ob 9.25.

Predsednik naznani, da sodni dvor je obravnaval o raznih predlogih, stavljenih prejšnjega dne od strani zatoženca in to-

žilca, ter sklenil da: vse zahteve tožena urednika ali njegovega zagovornika **se odklonijo**, vse zahteve tožilca Babscha ali njegovega zastopnika se pa **sprejmejo**.

Uredniku in zagovorniku dr. Laginji odklonile so se zahteve: 1. da se pozove cela vrsta prič, ki bi dokazale vse to, kar je „N. S.“ pisala o Babschu; — 2. da bi se prečitali akti o spisu „Alte Germanen“ ter o okradenem rokopisu dr. Bizzarra; — 3. da naj se porotniki poprašajo, ali razumejo tožene članke v izvirniku. — Tožitelju pa je sodni dvor ugodil: 1. da se pozove kot priča župan dr. Maurovič: — 2. da se prečita izjava dr. Pantka; vse druge zaženenčeve priče da se pa odklonijo, itd.

Zašli bi predaleč, ko bi začeli navajati razloge, katere je sodni dvor navajal pri posamičnih točkah. Sicer so razlogi prav tisti, katere je predsednik navajal že tekom obravnave pri vsaki točki posebe. — Dr. Laginja naznani imenom zatoženca pritožbo ničnosti proti tej ralsodbi sodnega dvora.

Na to se pozove kot priča goriški mestni župan

Dr. Giuseppe Maurovič, ki izjavi, da pozná profesorja Babscha še le kakih 14 dnij. Dr. Egger je bil njegov protikandidat za deželni zbor pred devetimi leti. Ne

spominja se, da bi prof. B. došel kdaj v njegovo hišo ter razodel mu ono skrivnost, kakor je obdolžen. (Žid dr. Graziadio Luzatto se smeje in zadovoljno prikimuje z glavo. Urednik je skočil na noge, hoteč protestovati proti temu, da tožilčev zagovornik z obrazom, z glavo in sploh z vsem kretnjem kaže svojo zadovoljnost ali nezadovoljnost s tem, kar se vrši. Toda oglasi se med tem zagovornik)

Dr. Laginja, ki pravi: Z ozirom na visoko starost te priče, vsled česar je mogoče, da se o tem dogodku več ne spominja, predlagam, naj se pozovejo za priče gg. J. Diak, Jak. Čebular in Iv. Berbuč, ki dokažejo, da priča dr. Maurovič je pred leti sam pripovedoval, kakó je prof. B. izdal lastno stranko.

Dr. Maurovič čuti se močno razžaljenega, ker je zagovornik dejal, da je star in vsled tega dvomil o njegovem dobrem spominu. Zató je prav hudo vzrastel in dejal: Kar se pa tiče mojega spomina, moram svečano izjaviti, da je popolnoma dober*), kakoršnega naj bi imel oni gospod

*) „Soča“ in „Rinnovamento“ sta potem v sledečih številkah dokazala, da prejasni goriški podestà dr. Maurovič je imel v istem trenutku grozno smolo s svojim dobrim spominom. Povedal je namreč, da imá **73 let**; iz priobčenega krstnega lista je bilo pa razvidno, da dr. Maurovič, goriški podestà (župan) z izvrstnim spominom imá že — **76¹/₂ let**. Uredništvo.

tam-le (pokaže z roko dr. Laginja.) — Tu začne naštevati razna društva in zastope, katerim je ud (občinstvo se pogleduje, češ, ali tudi to spada k stvari?) in končno pravi: Izvoljen sem bil vselaj soglasno, razun zadnjikrat, ko je neka stranka hotela postaviti za župana možá neitalijanske narodnosti. (Izmed občinstva se začuje z ene strani odobrovanje, z druge pa žvižganje).

Predsednik (občinstvu): Niti ene besede ali znamenja več, ne v znamenje odobravanja ali nasprotovanja, sicer dam takoj izprazniti dvorano. (Te besede so uplivale do konca obravnave).

Dr. Laginja: Ako pridem kedaj po drugačnih opravkih v Gorico in ako potreba ali uljudnost takò nanese, onda se gotovo predstavim prejasnemu mestnemu županu goriškemu. Toda g. dr. *Maurovič* je danes tukaj kot priča, o katerej, oziraje se na njeno visoko starost, je bila moja opazka popolnoma na mestu in po zakonu utemeljena. To sem kot zagovornik storiti dolžan, zato se le čudim, kakó se dr. *Maurovič* more čutiti žaljenega vsled mojih besed.

Predsednik tolaži dr. M., češ, da dr. *Laginja* ga s svojo opazko ni hotel žaliti.*) — Toženčev zastopnik izjavi, da „prvemu

*) Ali je dr. M. 35 letna „zarjavela devičica“ ki je silno razžaljena, ako se ji reče, da je že — stara? Op. stavčeva.

meščanu“ treba je verjeti, zato so vse druge priče nepotrebne.

Dr. Laginja: Ostajam pri svoji zahtevi in prosim, da se pozovejo imenovane priče, kajti mogoče je, da dr. Maurovič vsled svoje starosti nima več trdnega spomina. Ako tudi te priče dokažejo, da je moj klijent bil le grdo mistifikovan od osob, v katerih je mislil, da jim mora verjeti, onda smo pripravljeni dati tožilcu popolno zadoščenje.

Sodni dvor odide, da razsodi o predlogu zastopnika dr. Laginje. Čez nekaj minut se vrne in predsednik naznani, da so nove priče odklonjene, ker najveljavniša priča, dr. Maurovič, je izjavila, da je prof. B. spoznala še le pred 14 dnevi. — Dr. Laginja naznani pritožbo ničnosti tudi proti tej razsodbi.

Na to zapisnikar prečita v nemškem, tolmač pa v italijanskem jeziku izjavo dr. Pantka, ki je povedal blizu ono, kar smo slišali že prej iz uradnega pisma ravnatelja Schreiberja, samó da Pantke govori še ugodneje za Babscha, v čemer je prišel pa že v nekako navskrižje s Schreiberjem.

Urednik: Vse to je Pantkejevo osebno mnenje. Vrh tega izjavljam, da je prav Pantke bil tisti mož, ki je pomečkal celo Frommerjevo zadevo, da se je ugodno iztekla za Babscha. Ker drugi dokazi niso bili dopuščeni, naj se tudi Pantkejeva izjava ne smatra zadostnim dokazom v tej zadevi.

Dr. Laginja predlaga, naj se presliši zasebni tožnik prof. Babsch o tem, ali je poleg onega dopisa v „Tagesposti“ od 4. junija pisal še drugih člankov ali dopisov politiške usebine.

Prof. Babsch na to priseže in pripoveduje, da je že več let dopisnik graške „Tagesposte“. Uredništvo ga je namreč naprosilo, naj popisuje razne dogodke v tukajšnjih društvih in naj mu pošilja dvorne vesti (Hofnachrichten!!) iz Gorice. Pisal je po eden ali dva dopisa na mesec, toda nikdar se ni bavil s politiko, ker vé, da tega kot profesor v deželi, kjer živi več narodnostij, ne sme. V Gorici so poleg njega še drugi dopisniki, kateri pošiljajo one hujskajoče dopise proti Slovincem. Takó n. pr. prihajajo od časa do časa dopisi iz Gorice pod naslovom „Slovenisches den Görzischen“, katerih pa on ne piše. To je povedal tudi že prof. A. Šantel-u, predsedniku Čitalnice, ter mu zatrdil, da nikdar ne pošilja „Tag.“ dopisov, ki bi bili žaljivi za Slovence. *)

Dr. Laginja upraša B., ali je pisal morebiti tudi dopis v „Tagespnsti“ od 10 febr. 1891. Izroči dotično štev. „Tag.“ predsedniku, a ta jo dá dr. Luzzattu, ki čita označeni dopis.

Predsednik pozove zagovornika. naj utemelji svojo zahtevo, da se prof. Babšu dá stavljeno uprašanje.

Dr. Laginja: Prof. B. je trdil pod svetostjo prisege, da ni nikdar pisal političkih dopisov v „Tagespost.“ Ako je pa pisal označeni dopis, potem mora reči, da se B. govorjenje ne zлага z resnico, kajti oni dopis je tak, kakoršnega bi c. kr. profesor v Gorici ne smel pisati. V tem dopisu poveljuje moža, ki je bil po rojstvu in deloma tudi po vzgoji Slovenec ter c. kr. okr. šolski nadzornik v slovenskem okraju, kot „čisto germansko krv“; pripoveduje, kakó težko je delovati za nemško misel v teh krajih, itd. itd. Ako to niso dopisi političke usebine, potem pač ne vem, kaka pisarija naj bi se ko taka smatrala.

Prof. Babsch na to izjavi, da je oni dopis res njegov. Napisal ga je v obrambo pokojnega Quantschnigg-a, učitelja v Gorici, prej šolskega nadzornika za sežanski okraj, ki je bil v slovenskih listih hudo obreko-
van. (?!)

Urednik: Ako je res, kar je prof. B. izpovedal pod svetostjo prisege, namreč, da da so vsi oni hujskajoči dopise proti Slovencem v „Tagesposti“ prihajali od drugih oseb, izjavljam, da obžalujem, ako sem bil vsled splošnega javnega mnenja tudi jaz tega prepričanja, da prof. B. je edini dopisnik iz Gorice.

Predsednik naznani, da je s tem dokazovalni del pri koncu in da sodni dvor oddide, da sestavi uprašanja porotnikom.

Uprašanja porotnikom.

Ko se sodni dvor vrne, prečitajo se porotnikom uprašanja, ki se v skrčenem obsegu glasé:

1. a) Ali je Andrej Gabršček kot pisatelj člankov, omenjanih v obtožnici, kriv, da je z naznanjenjem izmišljenih prigodb obdolžil po tiskovini profesorja Franca Babsch-a nečastnega in takó nenravnega dejanja, ki bi ga storilo zaničljivega in ponižanega pred javnim mnenjem?

b.) (*V slučaju potrditve prvega uprašanja*): Ali je zatoženec dokazal resničnost svojih trditev, ki so obsežena v glavnem uprašanju?

2. a.) Ali je urednik „Nove Soče“ kriv, da je v članku „Goriški kole-sarji“, priobčenem v 25. št. 1892. l., ne pripovedovaje nikakih dogodkov, dolžil prof. Babscha zaničljivih lastnostij ter izročil ga javnemu zaničevanju?

b.) (*V slučaju pritrditve na gornje uprašanje*): Ali je zatoženec dokazal resničnost nečastnih dejanj prof. B., s katerimi bi utrdil svoje sramotenje?

Proti uprašanjam ni ugovora od nikake strani. Zató dobí besedo tožilčev zastopnik

dr. Graziadio Luzzatto,

ki začne svoj govor med napeto pazljivostjo in grobno tišino po celi dvorani. Mož je

splošno znan, da silno rad politizuje v svojih govorih, kar je pri sinu „Corrierove“ urednice sicer samo po sebi umljivo. Zató je bila radovednost od slovenske in lahonske strani silno velika, kakó si zgovorni žid privošči naše narodno glasilo in njenega urednika, ki sta v irredentovskem taborju najbolj sovražena predmeta. Posebno Slovenci, in med temi marsikateri njegov kljent, so na poziv v „Soči“ še posebno sklenili, da bodo pozorno pazili na vsako njegovo besedo. Ko je sam dr. Graziadio čital v „Soči“ pozivček, naj bi prišli poslušat ga zlasti njegovi slovenski kljenti, je dejal: Urednik se moti, ako misli, da ga bom kdo vé kakó napadal; govoril bom mirno in stvarno. Vernjemo, da žid dr. Graziadio umeje, kaj je njegova korist; toda poglejmo, kakó mož govori o nas Slovencih tudi tedaj, kedar je „miren in stvaren“. Glavne misli njegovega govora so naslednje:

Najpoprej razklada porotnikom, kakor učencem v ljudski šoli, kaj je čast. Pravi, da vsakemu človeku mora biti čast dragocena svetinja; zató si časti ne pustimo vzeti od nikogar. Ni ga pa moža, ki bi bil v javni tiskovini takó hudo žaljen na svoji časti, nego prof. Babsch v „Novi Soči“. Ni bilo še dosti žaljenja v enem članku, sledil mu je še drugi, a naposled mu je „N. S.“

še zagrozila: „Na svidanje pri Filipih“. *) — Naravno, da na taka žaljenja prof. Babsch ni mogel molčati, ker ni bil žaljen le kot človek, marveč tudi kot c. kr. profesor, kot uzgojitelj mladine, ki se mora braniti pred takimi naskoki, kajti s častjo brani tudi svoje socijalno stališče. In zato smo se našli pri Filipih, da danes poravnamo svoje račune.

Govori dalje o prvem „Sočinem“ članku in dokazuje, da vse dolžitve, ki so po izjavi urednika namenjene „Tagesposti“, so naperjene naravnost proti Babschu. Gabršček ni dokazal, da Babsch je hujskač, pač pa je „Soča“ tista, ki hujska deželane proti meščanom (!).

Odločno odklanja trditev, da Babsch gré na roko našim irredentovcem s strupenimi dopisi v nemških časopisih. (Kdaj in kje je „N. S.“ to trdila? Ali ni urednik odločno odklonil tako tolmačenje?! Ur.)

Zatoženec je dejal, da je pripravljen z dejanji in s pričami dokazati, da so njegove dolžitve resnične. A kaj je dokazal? Nič! (Kakó lepò! Zakaj se je tožitelj skrivaval za neke paragrafe, da nam ni bilo do-

*) Saj urednik je bil pripravljen, da bi se začel boj z „uma svitlim mečem“, kakor se spodobi „pri Filipih“, a zakaj prof. B. in žid dr. L. tega nista marala? Ta „zakaj“ znan je vsem, ki B. poznajo! Ur.

voljeno dokazati resničnosti naših dolžitv? Ur.)

Učera j je bil prof. Babsch tisti, ki je sedel na zatožni klopi (Veseli nas, da je žid dr. Graziadio vsaj to resnico povedal! Ur.) Prav mučno je bilo gledati moža-poštenjaka (galantuomo), ko je moral požirati napad za napadom, toda pri dokazu resnice razbili so se vsi v prazen nič. (Saj dokaz resnice nam niti dovoljen ni bil!! Svoje dolžitve vzdržujemo vse v veljavi! Ur.)

Na to začne govoriti o svetem poklicu časnikarstva. Ako pomislimo, da žid dr. Graziadio je sin „Corrierove“ urednice, moremo si lahko predstavljati, káke pojme ima mož o tem „svetem poklicu“. Cikajoč na „Sočo“ žigosa časnikarstvo, ki je zgrešilo svojo sveto nalogo, ki postaja orodje obrekovanja in hujskarije, ki v blato tepta načela enakopravnosti in pravice, ki seje povserod le sovražstvo in narodno nestrpnost, itd. itd.

Takih rožic pometal je toliko, da se je celó gospodu predsedniku že preveč zdelo in da je židu pretrgal besedo, opominjajoč ga, da takó razžaljivo mu ne pustí dalje govoriti. Ta dogodek je žida zadel vidno neprijetno; pomolčal je nekoliko in potem nadaljeval:

Od obrekovanj trebalo bi priti do dokazov. Ali smo jih slišali? Nikakor ne.

Omenja Frommerjevo zadevo in ono z goriškim županom dr. Maurovičem, na kar sklene in zahteva ostro kazen za zatoženega urednika.

Dr. L a g i n j a govori mirno in dostojanstveno v lepi italijanščini in sicer najpoprej o §. 491. k. z., ki brezpogojno dopušča dokaz resnice. Ta paragraf razlagal je popolnoma takó, kakor pozneje dr. Stanič v zagovoru bivšega urednika goriškega „Rinnovamenta“. Ker je bila ta obravnava mnogo krajša, priobčimo obširneje ta del Staničevega zagovora.

Zagovornik se pritožuje, da dokazi resnice, katere je urednik ponudil, niso bili sprejeti. — Na to pride na svojo načelno trditev, da ljudski sodniki bi morali poznati jezik zatoženca, zlasti v našem slučaju bi morali v izvirniku razumeti tožena članka. Pravi, da „Tag.“ je sovražna Slovanom, in le o njej je govoril članek, da gré na roko našim irredentovcem. Zató upa, da porotniki bodo zanikali prvo uprašanje.

Na to govori o drugem delu zatožbe. Prostor nas sili, da skróčimo to poročilo. Zató rečemo le toliko, da iz poprejšnjih govorov urednika in zagovornika je lahko umeti in misliti si nadaljni izborni zagovor dr. Laginje, ki je v vsakem pogledu izvrstno rešil svojo nalogo.

Konec obravnave.

Točno o poldne se obravnava zopet pretrga in sodni dvor zapusti dvorano. Ko se za pol ure vrne, razlaga predsednik porotnikom na dolgo in široko povod te pravde, napad pri Mirnu, Babšev dopis v „Tagesposti“, popravek kolesarskega kluba, tožena članka v „Novi Soči“ ter o uspehih dvodnevne obravnave; priporoča jim strogo stvarnost, toda ne morebiti po zasebnem prepričanju, katero so že prinesli k obravnavi, marveč svojo sodbo naj izrečejo edino le na podlagi prepričanja, katero so dobili tekom obravnave.

Ob 1.15 pop. porotniki gredo v svojo sobo in vrnejo se za pol ure. Načelnik porotnikov Eugenio conte Valentinis, predsednik „*Legge Nazionale*“ v Tržiču pri morju, prečital je zapisnik, ki je povedal, da porotniki so obé glavni uprašnji soglasno potrdili, dopolnilni uprašnji pa zanikali.

Ko se je to godilo, je bil urednik v stranski sobi, ker takó veli zakon. Na to ga predsednik pokliče v dvorano in zapisnikar zopet prečita razsodek (verdict) porotnikov. S tem je urednik izgubil pravdo.

Žid dr. Graziadio Luzzatto zahteva na to, naj se urednik ostro kaznuje, ker je več obteževalnih okolnostij; zahteva

izgubo enega dela varščine pri „Novi Soči“, pravdne stroške in da se mora razsodba objaviti v „Novi Soči“, „Corriere di Gorizia“, „Eco del Litorale“, ker to so domači časopisi („Rinnovamento“ za žide ni domači list!), dalje v „Osservatore Triestino“ in v „Tagespost“.

Zagovornik dr. Laginja temeljito ovrže vse obteževalne okoliščnosti, katere je navedel žid dr. Graziadio, in našteje olajševalne okoliščnosti, ki govoré za urednika. Upré se zahtevi, da bi se razsodba priobčila v navedenih časopisih, marveč edino v „Novi Soči“ in to v slovenskem jeziku ne pa v laškem.

Ob 2.10 sodni dvor zapusti dvorano; vrne se ob 2.35 in predsednik prečita razsodbo, da: urednik Andrej Gabršček se obsodi na 200 gld. globe in v slučaju, da bi seta ne mogla iztirjati, na 40 dnej zaporu; dalje na 100 gld. izgube pri varščini; na pravdne stroške, razsodbo pa da bo treba v italijanščini priobčiti v „Novi Soči“ in „Osservatore Triestino“.

Urednik takoj naznani pritožbo ničnosti.

Verodostojnost c. kr. prof. Babscha.

V „Soči“ od 28. aprila priobčili smo izjavo g. prof. Ant. Šantel-a, da ni dobil od Babsch-a ne ustnega, ne pismenega zagotovila, in tudi ne po kaki tretji osebi, da Babsch ni pisal Slovencem sovražnih dopisov v „Tagespost“. *) To izjavo je prof. Š. priobčil vsled „Corrierovega“ poročila, v katerem je bila tiskana ta neresnična Babsch-eva trditev. — Izjava prof. Š. naredila je na vse strani globok utis; Babsch se je pogreznil še bolj v lužo, v kateri je tičal do grla že poprej. — Vse to mu pa še ni zadoščalo, marveč mož hoče v luži kar naravnost utoniti. Poslal nam je namreč sledeči popravek:

Slavno uredništvo „N o v e Soče“
v Gorici

Na podlagi §. 19. tiskovnega zakona zahtevam, da se odstavek „Izjava“, podpisan prof. A. Šantel v „Novi Soči“ dne 28. aprila 1893. števil. 18 takó le popravi:

Pri obravnavi dne 22. t. m. nisem objavil, da sem g. profesorju Šantelju „rekel“, da nisem nikoli razžaljivih člankov proti Slovencem pisal, ampak objavil sem, da sem g. profesorja Šantelja „informiral“ („ich habe den Prof. Šantelj informirt“),

*) Prof. Š. je potem izjavil v „Soči“, da od Babša ni nikdar prejel takega zagotovila.

da nisem nikoli razžaljivih člankov proti Slovincem pisal.

Resnica je, da sem prosil gosp. prof. Baar-a, da naj mu omenjeno pové. G. prof. Baar zamenjal je osebo in povedal je gospodu uredniku Andreju Gabrščeku. Razen tega mi je bilo znano, da je gospod prof. Kimmerle g. prof. Šantelja zagotovil, da niso bili oni razžaljivi članki v „Tagespost“ moji.

Gorica, dne 2. maja 1893.

F. Babsch,
k. k. Professor.

Ta popravek je bil spisan v pisarnici žida dr. Graziadia L u z z a t t a; Babsch ga je le podpisal. Za pravni nezmisel cellega popravka odgovoren je torej v prvi vrsti dr. Graziadio, čegar tolmačenje o Š. 19. t. z. kar občudujemo. Ta popravek bi lahko mirnim srcem vrgli v koš, a priobčili smo ga, ker ž njim Babsch ne le ničesa ne popravi, marveč zagazi še v hujše neprilike.

Kaj je trdil prof. Š.? Dejal je, da od Babscha ni dobil po nikaki poti onega zagotovila (da Babsch ni pisal „Tag.“ Slovincem sovražnih dopisov). Isto nam v gornjem popravku potrdi sam prof. Babsch, ki pravi, da je naprosil dr. Baara, „da naj

prof. Š. omenjeno pové“, česar pa ta ni storil. Razun dr. Baara — kakor je razvidno iz tega popravka — pa nihče drugi ni imel naročila, „naj profesorju Š. omenjeno pové“ v imenu Babschevem. Prof. Babsch torej prof. Š. ni niti „rekel“, niti ga je „informoval“ o tem, da ne piše Slovencem sovražnih dopisov. Babscheva trditev pred porotniki bila je zategadel popolnoma neresnična.

Toda najlepše še le pride! Prof. Babsch se sklicuje na prof. dr. Baara, češ, da je njega naprosil, „naj prof. Š. omenjeno pové“. Na podlagi neoporečnih informacij moramo tudi to Babschevo trditev odločno zavračati kot naravnost iz zrakú vzeto izmišljotino. Babsch ni nikdar naprosil dr. Baara, naj govori kaj s prof. Š., katerega imé se med njima niti imenovalo ni. — In s tem razpade v prazen nič Babschevo govorjenje pred porotniki in gornji še bolj predrzen — da ostreje ne rečemo — popravek.

Kakó pride dr. Kimmerle v to polemiko, je zopet prav značilno za našega c. kr. prof. Babscha. Dr. K. ni imel prav nikakega nalogaa od Babscha; zato tudi B. po dr. K. nikogar informovati ni mogel! Jasno, kaj?!

Kot jedina rešilna vejica zdela se je B. okolnost, da je dr. K. v nekem razgo-

voru, katerega se je udeležilo več gospodov, izrekel profesorju Š. o enem samem dopisu v „Tag.“ (v letošnjem marcu) svoje osebno mnenje, da ni prišel iz B. peresa, dočim so drugi gospodje bili nasprotnega mnenja. Ali je to kaka informacija od strani Babscheve?! Smešno!

Iz tega popravka je razvidno, da celata zadeva, ako bi bil Babsch tudi res informoval g. prof. Š., je največ le kakih osem tednov stara, pred obravnavo pa le kakih 5 do 6 tednov. Uprašamo: Kaj imá to opraviti s pravdo, ki je začela že nese-
ca junija l. 1892? Umejemo! Prof. B. je pred porotniki govoril takó nedoločno, da smo vsi mislili, da B. je že, predno ga je „N. S.“ okrcala, naznanil prof. Š., da on ne piše tistih strupenih dopisov proti Slovencem. Iz njegovih besed je donelo to-le: Vidite, gospodje porotniki, kakó zlobno me je „N. S.“ napadla, ko je njen urednik gotovo moral izvedeti od čitalniškega predsednika prof. Š. moja odločna zagotovila, da ne pišem strupenih dopisov proti Slovencem. S tem je naredil krivico zatože-
nemu uredniku. Kakó jo popravi?

Šest Podgorcev pred porotniki

dne 25., 26. in 27. aprila 1893.

Narodnostni odnošaji v Podgori.

Predno preidemo k obravnavi, katero napoveduje gornji naslov, pojasnimo naj najpoprej narodnostne odnošaje v Podgori in Ločniku, ker so gotovo marsikomu le slabo znani in ker je bila ta obravnava z vsemi nasledki le posledica tamošnjih narodnostnih razmer.

Podgora je prijazna vas ob Soči tikoma Gorice. Ravno nasproti Podgore na goriški strani v Stračicah nahaja se velikanski Ritterjev mlin; na podgorski strani pa stoji Leykamova papirnica. Obé strani veže zasebni leseni most za pešce, ki je pa do devete ure zvečer odprt za javno rabo.

Podgorska papirnica upliva prav slabo

na národnostne odnošaje slovenske Podgore. V papirnici dobiva namreč dela in zaslužka veliko tujcev, ki se skoro za stalno naseljujejo v Podgori, kateri skušajo dati dvo in celó trojezično lice. Največ je Furlanov — celó iz Italije! — ki se naseljujejo v Podgori. Pri zadnjem ljudskem štetju so jih naštehi 125, a zdaj jih je že več.

Taki ljudjé, ki le toliko časa bivajo v Podgori, dokler jim papirnica dáje delo, hočejo čisto slovensko vas razkričati za vas s prebivalstvom različne národnosti. Take težnje vzbujajo med zavednim delom slovenskih Podgorcev in drugih okoličanov prav veliko razdraženosti.

Toliko bolj pa vznemirjajo in dražijo slovensko ljudstvo nasprotne nakane, ki merijo na to, da bi se Podgora poitalijančila. Lahonski „Corriere“ je že pred leti polaščil celó imé slovenske Podgore v laški *Piedimonte*. Ta lahonska skovanka našla je — po kaki poti, še ni dognano — prijazen sprejem tudi pri osrednji statistiški komisiji na Dunaju, ki je sprejela *Piedimonte* celó v „krajevni imenik“. Veleč. g. dr. Ant. Gregorčič podal je zaradi tega krepko interpelacijo v državnem zboru, a ministerstvo odlaša z odgovorom na njo.

Za poitalijančenje Podgore začela je delovati bivša „Pro Patria“, ki je ustano-

vila tamkaj laško šolo in laški otroški vrt. Ko je bila „Pro Patria“ razpuščena zaradi veleizdajskih teženj, nastopila je na njeno mesto deloma „Lega Nazionale“, ki vzdržuje otroški vrt, slovenski okraj goriške okolice pa je ustanovil tamkaj italijansko šolo, ki obstoji že drugo leto, a še nima postavnega najnižjega števila otrok, dasi je med njimi veliko takih, ki so iz Italije doma. Slovenski okraj vzdržuje torej laško šolo celó takim otrokom, ki niti avstrijski državljani niso in katerih stariši niti novčiča davkov ne plačajo. (Kakó ravná v tem oziru pa Gorica s 7000 Slovenci?!)

Ako bi danes podgorska papirnica ustavila delo, zapreti bi morali tudi italijansko šolo, ker stariši bi pobrali šila in kopita ter odšli s trebuhom za kruhom.

Drugače pa je Podgora vseskozi narodna. Starašinstvo in županstvo je národno; župan je číslan rodoljub g. Anton Klančič, ki zná ob vsaki prilíki potegniti se za národno čast svoje občine. Slovenska šola je trirazredna, a treba jo bo razširiti v štirirazrednico, toliko je otrok. V zabavišče družbe sv. C. in M. zahaja nad 100 otročičev. V cerkvi, naravno, propoveduje se le v slovenskem jeziku.

Edino zavetišče tujim življem je papirnica, kjer so nekateri delovodje prav

strastni Italijani, ki vselej in povsod dajejo prednost laškim delavcem. V tem oziru slišale so se premnoge pritožbe, o kojih sta govorila tudi goriška tednika „Soča“ in „Rinnovamento“. Kar se v papirnici godí, daje pogosto povod narodnostni razdraženosti med tamošnjim slovenskim prebivalstvom. Radi pa priznavamo, da vodstvo papirnice je nepristransko; omenjane nerednosti vrše se od strani nižjih uradnikov in služabnikov.

Narodnostni odnošaji v Ločniku.

Ločnik je prva vas od Podgore ob cesti in železnični črti proti Korminu. Katastralna občina Podgora raztega se celó do Ločnika, takó da nekatere ločniške hiše stojé že na podgorskem svetu; meja med obema občinama je potok, ki teče poleg vasi.

Vas Ločnik je dandanes skoro povsem pofurlanjena. Stari ljudje znajo še slovenski; spominjajo se tudi, da je bilo nekdanj v cerkvi slovensko petje in slovenske propovedi; križev pot in pasijon na cvetniško nedeljo molila in pela sta se po slovensko. Prva tri desetletja tega stoletja je bil Ločnik še povsem slovenska vas, potem pa se je začel čedalje bolj pofurlanovati, kar je zakrivil največ neki župnik, ki za slovenščino ni maral. V začetku tega stoletja je

župnikoval tamkaj župnik Andrej Vogrič, ki je spisoval prav lepe slovenske propovedi; nekatere se nahajajo v arhivu visokorodnega gospoda Žige grofa Attemsa na Kornu v Gorici. Stara mati soproge „Sočinega“ urednika bila je iz Ločnika, a bila je Slovenka; istokolenski sorodniki v Ločniku pa so zdaj trdi Furlani in prvaki „Legge Nazionale“. — Ločničani kažejo svojo slovensko prvotnost že na licu in v jeziku; vsa imena delov vasij, poljâ, travnikov, gozdov, itd. so slovenska.

V cerkvi skoro ni več sledú o slovenščini; ie na praznik sv. R. Telesa je slovenska propoved, a še to bi „Legovci“ radi odpravili. Že veliko brezuspešnih korakov so storili v ta namen.

Šola s tremi razredi je bila do predlanskim samó italijanska, dasi je v Ločniku še veliko Slovencev in dasi je sosednja vas Gradišče popolnoma slovenska. Predlanskim je okrajni šolski svet ustanovil tudi slovensko enorazrednica, ki imá že nad zakonito število otrok. Družba sv. C. in M. je ustanovila pa zabavišče, v katero zahaja okoli 40 otročičev, s katerimi je zagotovljen napredek slovenske šole.

Slovensko zabavišče vspodbudilo je „Legge Nazionale“, da ustanovi tudi ona na jesen svoje zabavišče v Ločniku. Nam Slovencem to ne bo v škodo.

Slovenska šola v Ločniku je silno neprijetno zadela lahonske napeteže; nagajali so, kolikor so le mogli, učencem in učitelju. Da je ob istem času dobila laško šolo peščica laških otrok v Podgori, to se jim je zdelo naravno; slovensko šolo za slovensko Gradišče in druge Slovence v Ločniku pa so smatrali kot žaljenje in izzivanje italijanske narodnosti.

Goriške lahone je začela posebno hudo vznemirjati misel, da bi se utegnil okrepiti slovenski živelj v ločniški občini; oni vedó dobro, da Gorica je na vse strani uklenjena v čisto in narodno slovensko ozemlje, kar jim ni prijetno, niti ugodno. Zató bi radi vsaj na južni strani pridobili nekaj sveta ter zvezali se s Furlanijo; poitalijančili bi radi Podgoro, da bi bila Gorica vsaj na eni strani naslonjena na furlanski del dežele. Ako jim pa Slovenci damo dosti opravila v Ločniku, ne morejo takó uspešno delovati v Podgori.

„Lega Nazionale“.

Ko se je ustanovila slovenska šola v Ločniku, nastalo je tamkaj prav živahno gibanje proti njej. Toda vsi sklepi in naklepi so ostali brezuspešni. Goriški „Legovci“ in „Corrierovci“ začeli so delovati na to, da bi prav krepko povzdignili italijansko mišljenje in delovanje v Ločniku.

Sklenili so, da se imá osnovati tamkaj podružnica „Lege Nazionale“, ki naj bi Ločničane družila v složen boj proti Slovincem. Ta misel našla je v Ločniku ugodna tla in proti koncu l. 1891. se je imela že izvršiti. V Ločniku se je silno agitovalo za pristop k „Legini“ podružnici. Ta agitacija se je zanesla tudi v Podgoro. Iz Ločnika hodi namreč prav veliko delavcev in še več delavk v podgorsko papirnico; vsi ti so bili goreči in drzni agitatorji za ločniško „Legio“. Niti Slovencev niso pustili na miru! Marsikoga so po sili upisali. S tem je rasla napetost med Podgorci in Ločničani od dne do dne.

Dné 29. novembra 1891. se je konečno slovesno ustanovila „Legina“ podružnica v Ločniku. Iz Gorice šlo je tjekaj veliko „Legovcev“.

Zvečer vračalo se je kakih 18 — 20 Goričanov domov. Nameravali so iti čez železniški most v Gorico, a neki Ziani (italijanski vojaški begunec) jih je povabil, naj gredó skozi Podgoro, da popijejo približnjem gostilničarju Trpinu še kozarec vina. Šli so; ustavili so se v kuhinji imenovane gostilne. Za njimi je prišlo nekaj slovenskih Podgorcev, ki so šli mimo Goričanov skozi kuhinjo v sobo. Tam so peli „Naprej!“ „V boj!“ „Banovci“, „Naglo bratje“ itd., kar Goričanom ni ugajalo. — Kaj se je že tu

godilo, videli bomo pozneje v teku dveh sodnijskih obravnav. Za zdaj rečemo le toliko, da med Goričani in Podgorci je nastal pozneje zunaj na cesti — bila je temna noč — pretep, v katerem je bil najbolj ranjen neki Stolf, vodja Skertove prodajalnice v Gorici; izgubil je bajé levo okó.

Državno pravdníštvo je začelo takoj kazensko preiskavo proti Podgorcem. Toda to nalogo vršilo je lahonskim listom také počasi, da so pogosto drezali in vspodbujali k večji ročnosti.

Obravnava pri okrožnem sodišču

dné 14. septembra 1892.

Konečno se je lahonskim listom izpolnila želja, da je bilo pet Podgorcev postavljenih na zatožno klop dné 14. sept. 1892. — 38. št. „Soče“ od 16. sept. bila je zaplenjena zaradi poročila o tej obravnavi; naslednja številka pa je prinesla to-le poročilo:

Obravnava prične ob 9. uri zjutraj. Predseduje c. kr. dež. sod. svetnik Crusiz, sodniki so: c. kr. dež. sod. svetnik Schmar-da ter c. kr. sod. pristava Dell' Ara in Musina; zapisnikar: c. kr. avskultant Fon; državnega pravdnika narrestnik Zoerrer. Obtoženci: Ivan Stanta, Josip Čibej, Josip Perko, Josip Trpin, France Hvalič. Poško-

dovanega Josipa Stolfa zastopa odvetnik dr. Graziadio Luzzatto, zagovornik obtožencev pa je odvetnik dr. Josip vitez Tonkli.

Dvorana je natlačena večinoma z Goričani — Lahi, ki zaupljivo pričakujejo stroge obsodbe Podgorcev.

Našim čitateljem so znani dogodki, ki so dali povod obravnavi, zato omenimo samo na kratko glavne točke iz obtožnice, ki se je prebrala v italijanskem in slovenskem jeziku.

V nedeljo 29. novembra preteklega leta napadli so bajé imenovani obtoženci družbo Goričanov, vračajočo se iz Ločnika, kjer se je bila isti dan otvorila podružnica „Lege Nazionale“. Ranjeni so bili vsled tega Leopold Travan na desnem ušesu, Planiscig Anton na desnem kolenu in Josip Stolfa na levem očesu tako močno, da je izgubil vid. Kdo je prizadejal tako poškodbo, se žalibog ne dá dokazati. A brez dvoma treba iskati storilca v družbi onih Podgorcev, ki so napadli Goričane in jih kamnjali, kajti hudoben naklep napadovalec ni razločeval mej enim in drugim, ampak je bil naperjen enakomerno proti vsem Goričanom — torej tudi proti težko poškodovanemu Stolfi.

Z ozirom na to bodo morali biti kaznovani vsi obtoženci radi zločina težke telesne poškodbe v zmislu §. 157. kaz. zak.

Tako obtožnica.

Predsednik izpraša vsakega obtoženca posebej, da-li je kriv dejanja, katerega je obdolžen. Vsi izjavijo, da so nedolžni, da se niso taknili Goričanov, da so pritekli iz krčme Trpinove, kjer so popevali slovenske pesni, ker so slišali, da „legovci“ tepò Stanto. Edini Čibej prizna, da je dal Goričanu zaušnico, ker ga je ta udaril s palico.

Prične zaslišanje prič. Poškodovani Josip Stolf prišeže, govori razločno, kakor po molekulo, deloma jako glasno, a z vzdignjenim glasom trdi, da so obtoženci kričali na njegovo družbo, koja je mirno sedela v Trpinovi krčmi, „kakor pes, ko laja!“ Na uprašanje predsednikovo, pozná-li napadavalca, izjavi pod prisego, da sta ga napadla obtoženca Stanta in Perko, da ju dobro pozna, da pa ne more reči, kdo njiju bi mu bil prizadejal težko poškodbo očesa. Predsednik mu predoči, da v uvodni preiskavi ni bil tako gotov, da sta ga prav Stanta in Perko tepla; na to se izgovarja, da sta morda podobna pravemu provzročitelju rane. „Danes sem pa gotov, da me nihče drugi ni ranil kakor Stanta in Perko.“ Izjavi dalje pod prisego, da ne vidi popolnoma nič na levem očesu. Predsednik mu podá popisani papir ter ga upraša, razločuje-li pisavo. Odgovori: „Vidim samo papir.“

Za prestane bolečine in pokvarjeno oko zahteva 3000 gl. odškodnine; vrhu tega celo vrsto zneskov kot „povrnitev stroškov.“

Za Stolfo pride na vrsto priča Planišcig. Dobil je, ne vé od koga, udarec s pestjo na rame in razun tega ranil ga je kamen na desnem kolenu. Pravi, da je napravilo nanj „jako slab utis“, ko je kamenje frčalo od vseh strani na Goričane. Trdi dalje, da so Podgorci morali biti dogovorjeni, da napadejo one, kateri so se udeležili slovesnosti v Ločniku, kajti otroci, ki so stali pri cestnem predoru pri železnici, ko so Goričani prestopili na podgorska tla, bili so samo straže, da bi dali znamenje fantom, čakajočim Goričane v krčmi Bizjakovi. Priča Travan izpové, da so Podgorci že v krčmi Trpinovi peli bojevite pesmi, kakor „U boj“ in „Naprej“, da ga je potem Čibej udaril s kamenom v roki tako, da mu je preklal krajec klobuka in ga ranil na desnem ušesu. Ne zahteva nikake odškodnine, pač pa strogo kaznjenje zločincev, da se stori enkrat konec vednim napadom na mirne meščane, koji se zdaj že ne upajo več iz Gorice zganiti.

Kakor ta priča, tako trde vse druge, da so podgorski fantje bili že poprej pogovorjeni in sporazumljeni napasti Goričane, ter da so svoj namen izvršili, ne da bi jih bil kdo izzival, edino le iz narodnega sovraštva.

Priča Katarina Mattessich pravi, da je bila pri tepežki velika zmešnjava, da so kričali mladi in stari na Goričane z „lega lega“. Na to se odreže obtoženec France

Hvalič : „Vi ste delala konfužijon; saj ena baba naredi več kričanja, kakor sto možkih“.

Josipina Mattessich slišala je, da je nekdo zažvížgal, ko so Goričani zapustili Trpinovo krčmo, ne vè pa, ali je bilo to znamenje Podgorcem, ali pa je bil kak biciklist. Priče Mattessich, Skabaro, Bizaj in Batič so slišale govoriti že teden poprej, da bodo Podgorci nabili one, ki se vrnejo od ločniške slavnosti.

Zadnja priča je pek Gregorič. Pravi, da so obtoženci predrzni, nemirni, pokvarjeni značaji, koji delajo večne prepire v občini in smrtno sovražijo vse, kar ni slovensko. V hudo zadrego pa pride, ko ga vpraša zagovornik, ali jih pozna.

Priznati mora, da sta mu znana samo dva. Utemeljuje svojo sodbo o njih s tem, da mu je rekel nekoč Perko „moštro di taljan“ Veselost je vzbudila njegova opazka, da so Podgorci tudi njegovega sina napadli in mu dali — „plosk“!

V tem je prešla 1. ura pop. in obravnava se pretrga.

Ob 4. popoldne otvori predsednik zopet obravnavo. Prečitajo se razni spisi, spričevanja, kazenski izpiski itd.

Besedo dobi državno pravdništvo, koje zagovarja stališče obtožnice in zahteva, da se obsodijo obtoženci po §. 157 kaz. zak., ki odmeri 6 mesecev do enega leta ječe

vsakemu, ki se je lotil v tepežu ranjenega, ako se ne dá dognati, kdo je poškodovanje prav za prav prizadejal.

Zastopnik poškodovanega Josipa Stolfi govori o mirnem, lepem vedenju svojih so-meščanov, o krutem postopanju Podgorcev, spušča se sploh na politično polje, mesto da bi zagovarjal zahteve svojega klijenta za odškodnino, tako da je predsednik primoran ga pozvati k stvari. Zahteva končno, da se obtoženci kaznujejo po § 155 d. („ako se je napad vršil v zvezi in po dogovoru“, pravi postava). Po tem §. bi bila kazen od 1—5 let.

Zagovornik dr. vitez Tonkli prične: „Slavna sodnija!“ — Kakor bi treščilo, dvignejo se Italijani in večinoma zapusté dvorano, da bi ne slišali slovenskih besedij.

Gospod zagovornik nadaljuje in dokaže, da ni mogoče uporabiti §. 155 d, ker je izključeno, da bi se bili fantje že poprej pogovorili o napadu na Goričane, kajti kdor nameruje napasti koga, ne pojde, kakor so storili obtoženci, za njim v krčmo, se mu tam pokazal, prepeval pesmi i. t. d., ampak bo kje v zavetju tičal in pričakoval na samoti svoje žrtve. V našem slučaju bi se mogla torej v poštev jemati edino le določila §. 157. kaz. zak.

Priča Stolfi izjavil je danes pod prisego, da sta ga napadla Stanta in Perko;

sodišče naj razsodi, koliko ima verovati Stolfi, koji danes spozna Stanto in Perko-ta, katerih ni spoznal v začetku meseca decembra 1891., ko so mu jih predstavili. Odgovorna bi bila radi težke telesne poškodbe sama Stanta in Perko, ki sta se lotila Stolfi, in Čibej lahke poškodbe po §. 411. kaz. zak., ker v celi pravdi ni duha ne sluha, da bi bila Trpin in Hvalič koga poškodovala.

Prosi torej zagovornik, da sodišče v tem zmislu razsodi.

Nastopila je bila že noč, ko se je sodni dvor odstranil k posvetovanju. Prižgò se luči in nemirno vse pričakuje odločilnega trenutka.

Po kratkem času vstopijo zopet sodniki in predsednik proglasi razsodbo, s katero se sodni dvor izreče nepristojnim soditi o tem hudodelstvu, ker je po njegovem mnenju djanje kaznjivo od 5—10 let in le porotno sodišče pristojno soditi v tem slučaju.

Razsodba naredila je ugoden utis na goriške Lahe; zadovoljno so se razšli, obetajoči si zopetno obravnavo pred poroto. Kakor čujemo, uložili so obtoženci pritožbo ničnosti proti tej razsodbi“.

Obravnava pred porotniki.

Proti gornji razsodbi podal je zagovornik dr. Jos. vit. Tonkli pritožbo ničnosti, ki je bila pa odklonjena. Zató so mo-

rali Podgorci priti pred porotnike, kar se je zgodilo v preteklem zasedanju.

Obravnava vršila se je tri dni: 25., 26. in 27. aprila l. 1893. Predsedoval je dež. svèt. Flegar; sodnika: dr. Cristofoletti in Dell'Ara; državni pravdnik Canevari; zapisnikar avskultant Jos. Fon; tolmač avskultant M. Fabjan; zasebnega tožnika Stolfo zastopa žid dr. Graziadio Luzzatto; zatožence zagovarja dr. Jos. vit. Tonkli.

Na zatožni klopi sedí šest Podgorcev; prvih pet poznamo iz prejšnje obravnave; kot šesti prišel je zraven Peter Beninji, kajti obtožnica se je glasila na „dogovorjen napad“, pri katerem so kaznjivi vsi udeleženci, če tudi niso nič storili.

Ko se je sestavila porota in so se izpolnile druge formalnosti, otvorijo se vrata poslušalcem, ki napolnijo dvorano do zadnjega kotiča. Zapisnikar Fon prečita obtožnico, ki je prav obširna; zató podamo iz nje le nekaj točk.

Najpoprej popisuje, kakó so se Goričani vračali iz Ločnika v Gorico in na kak način so prišli v Trpinovo gostilno. Že pri cestnem predoru pozdravili so jih otroci s klici „lega, lega.“ Za Goričani prišli so v Trpinovo gostilno tudi Podgorci, ki so začeli v drugi sobi popevati slovenske pesmi; umes so se slišali tudi zaničljivi klici „lega! lega!“ — Katerina Matessig, nevesta Zia-

nova, in njene tovarišice so bile nemalo vznemirjene zaradi vedenja Podgorcev; Matessig je poklicala Ziana iz gostilne in opozorila ga na nevarnost. Ko so prišli Goričani iz gostilne, opozorile so jih, naj pospešijo svoje korake, ako nočejo doživeti ne ljubil presenečenj.

Med tem časom prišli so tudi Podgorci iz gostilne, kričeči: „lega, lega, m.... lega!“ Stanta, Čibej in Perko so prvi dohiteli Goričane, namreč tiste, ki so zadnji odšli iz gostilne; drugi so bili že bolj naprej proti mostu, ki drži iz Podgore v Stračice. — Goričana Leopolda Travana zadel je Čibej na desno uho, da ga je na lahko ranil; Anton Planisig je bil zadet s kamenom v desno koleno.

Nastal je splošen beg. Nakrat se zasliši Jos. Stolfa, ki kliče na pomoč; napadla sta ga dva Podgorca s pestmi; Stolfa je enega napadovalca odbil s palico, drugi pa ga je vrgel na tla; ranil ga je prav hudo na levem očesu. Kdo je to storil, ne vé se. Zdravniki *) so okò preiskali in izjavili, da bo čedalje šibkejše (un permanente indebolimento della facoltà visiva). — Na to govori o prvi obravnavi in navedja uzroke, zakaj da so obtoženci postavljeni

*) Preiskala sta ga dr. Cofler, glavni načelnik „Lege Nazionale“ v Trstu, in žid dr. Brettauer Uredn.

pred porotno sodišče. — Za „dogovorjeni napad“ navaja sledeče razloge: 1. nekoliko laških prič je izjavilo, da že nekaj dnij poprej je šel po Podgori glas, da Podgorci nabijejo Goričane, ko se vrnejo iz Ločnika skozi Podgoro. *) — 2. Goriški mladeniči niso izzivali Podgorcev; zato je Podgorce le narodna mrznja vodila pri napadu. — 3. Zatoženci niso imeli navade, zahajati v Trpinovo gostilno. Da so otroci pri cestnem predoru kričali „lega, lega!“, bilo je to le znamenje Podgorcem, ki so bili v bližnji Bizjakovi gostilni, da Goričani prihajajo. Podgorci so šli za Goričani v Trpinovo gostilno. — 4. Podgorci so šli iz gostilne hitro za Goričani. — Goričani so bili napadeni na treh mestih od Trpinove gostilne do papirnice.

To so vsi razlogi, s katerimi je državno pravdnštvo podprlo svojo obtožbo za hudodelstvo „dogovorjenega napada“.

Na to začne izpraševanje zatožencev, ki trpi nad dve uri.

Ivan Stanta trdi, da je nedolžen. Šel je iz gostilne po svoji potrebi in videl, da se na cesti nekateri pretepajo. Od katere strani je pretep začel, ne vé; tudi ni mogel ločiti Goričanov od Podgorcev, ker

*) Delavke v papirnici so tudi naprej prerokovale: Podgorski fantje naj le pridejo v nedeljo 29 nov. v Ločnik, jih že dobijo po grbi. Uredn.

je bilo pretemno. Goričani so kričali: „Mostri de schiavi, ladri“. V pretep se ni hotel mešati; šel je proč, a slišal je večkrat psovko „ščavi“. Pravi, da Podgorci na psovko „ščavi“ odgovarjajo z „lega“.

Josip Čibej pravi, da je bil vinjen, zato ne vé nič povedati, zanika vse, kar ga predsednik izprašuje.

Ivan Perko ni bil v gostilni pri Trpinu; prišel je poleg, ko je začela tepežka. Slišal je, da Goričani so napadli Stanto in prihitel je na pomoč; pri tem je dobil takò hud udarec, da se je zgrudil na tla. Slišal je Goričane kričati: „Morte ai schiavi, ladri, assassini!“

Franc Hvalič, ko je šel iz Trpinove gostilne, je slišal, da Goričani so pretepli Stanto; neka ženska pa je kričala „Ladri, assassini!“ On ni videl kamenja metati; ako je padel kje kak kamen, vrgli so ga otroci.

Peter Beninji je bil do 6¹/₂ v Bizjakovi gostilni. Ko je slišal, da Goričani so napadli Stanto, zapustil je gostilno, a taknil se ni nikogar. On ni slišal govoriti, da Goričani bodo napadeni v Podgori, ko se vrnejo iz Ločnika.

* *
*

Obravnava se pretrga četrť ure. Potem se pokliče glavni poškodovanec Jožef Stolf.

Ta priča nam je dobro znana že iz prve obravnave. Zahteva namreč 3000 gld. odškodnine za „poškodovano okó“ in okoli 400 gld. za stroške, katere je imela ob času „bolezni“. Tožba na podlagi „dogovorjenega napada“ je Stolfi jako v prid, kajti od vseh šestih zatožencev — ako jih porotniki spoznajo krivim — veliko lože dobí zahtevano svoto nego v slučaju, da bi bila obsojena le dva samó zaradi težke telesne poškodbe v zmislu §. 157., kakor se je glasila prva obtožnica. Zató je žid dr. Graziadio L u z z a t t o prav premeteno zagovarjal Stolfove koristi, ko je pri prvi obravnavi 14. sept. 1892. predlagal, naj se Podgorci postavijo pred poroto zaradi hudodelstva „dogovorjenega napada“; vkljub nasprotnim utemeljevanjam državnega pravdníštva je sodni dvor ugodil zahtevam dr. Graziadia L u z z a t t a.

Stolfa je pričal pod prisego v svoji zadevi; njegovo pričevanje poznamo deloma že iz prve obravnave. Tudi pri tej obravnavi je bil silno zgovoren; na dolgo in široko je pripovedoval o takozvanem napadu v Podgori. Iz njegovega pripovedovanja donelo je to-le: Goričani vedli so se kot angeljčki, Podgorci pa kot tolovaji. Zašli bi predaleč, ko bi hoteli le na kratko povzeti Stolfovo pričevanje. Le toliko naj še omenimo, da Stolfi je bilo mnogo ležeče na tem,

da Podgorci bodo obsojeni zaradi „dogovorjenega napada“, ker proti koncu je sam zahteval, naj se pozove še priča Frid. Primas, ki dokaže, da je nekdo na ulici zažvižgal in s tem dal Podgorcem neko znamenje.....

Obravnava se pretrga ob $1\frac{1}{4}$ in se nadaljuje ob $3\frac{3}{4}$.

Najpoprej sečitajo zdravniška spričala o Stolfovem očesu. Na to upraša predsednik Stolfo, kaj se njemu zdi, ali se je napad izvršil vsled dogovora med Podgorci ali brez tega.

Stolfa: Popolnoma sem prepričan, da napad se je izvršil namenoma in iz jedinega uzroka, ker smo se vračali od „Legine“ svečanosti v Ločniku.

Predsednik: Po čem to sodite?

Stolfa: V prvi vrsti po tem, ker že pri cestnem predoru so otroci kričali: „Lega! Lega!“ in to kot znamenje drugim Podgorcem, da smo mi došli. Dalje po bojevitih pesmih, katere so Podgorci začeli popevati, da bi vzbudili več srčnosti pri bojevalcih. (Smeh in krohot med slevenskimi poslušalci); dalje po izzivajočih klicih „Lega! Lega“, da treba že hladnokrvno misliti na svojo rodbino, ako se človek noče spozabiti, da ne napravi kake nespametnosti; Podgorci so nas nsevali v gostilni, a napadli na cesti, ker

mi nismo sprejeli izziva v krčmi, kjer so upali, da nas nadkrilijo in potem še zatožijo kot izzivalce. To so razlogi, po katerih sodi, da Podgorci so bili dogovorjeni med seboj.

Priča Anton Planinscig (Goričan) je tudi prepričan, da Podgorci so bili med seboj dogovorjeni. Videl je otroke, ki so prihajali v gostilno in odhajali; bili so gotovo male straže. Goričani niso izzivali, niso zmirjali Slovencev s „schlaf“. Ko so Goričani odšli iz gostilne, slišal je kričanje: „Lega, d..k Lega!“ Tudi on je dobil s pestjo po hrbtu, a ne vé od koga. Napad treba je pripisati narodnemu sovraštvu na rovaš; prepričan je, da Podgorci so bili dogovorjeni za napad.

Goričan Lepold Travan(i) [končnico „i“ smo deli v oklepe, ker pravi priimek je Travan; stariši so Slovenci, mati še danes ne zna laški, a otroci so strastni Italijani „di puro sangue“]. Otroci so kričali „Lega, Lega!“ že pri cestnem predoru na izzivajoč način, kar se mu je zdelo kot nekako znamenje za Podgorce. (In vendar so Goričani šli dalje v Podgoro!! Ur.). Goričani niso izzivali, niso žalili Podgorcev. Zunaj je tudi on dobil udarec po klobuku. Prepričan je, da napad je bil dogovorjen.

Goričan Primas govori enako svojim prejšnjim tovarišem. Tudi on je bil zadet s

kamenom v nogo. Napad je bil na vsak način dogovorjen.

Goričan Fr. Planinscig govori enako gornjim. Tudi on je bil zadet s kamenom v nogo. Napad je bil dogovorjen, ker slišal je že poprej, da Goričani bodo v Podgori napadeni, a mislil si je, da: „pes, ki laja, ne grize“.

Goričan Jos. Ippavitz (Že zopet! Sami Latinci „di puro sangue“!) je celó prepričan, da Goričani bi bili napadeni tudi tedaj, ako bi bili šli čez železniški most pred Podgoro, ker tam okoli je opazal sumljive sence. (In vendar so Goričani šli mirno naprej v Podgoro in ne po najkrajši cesti domov! Ur.) Napad bil je dogovorjen. Besede „schlaf“ ni slišal.

Zadnji Goričan, ki je došel kot priča, bil je Jos. Grudina (že zopet „puro sangue!“) Pravi, da v Trpinovi gostilni je pri ognjišču prižigal smodko. Tamkaj ga je neki starček prejel zaradi besede „schlafs“, a on je zatrdil, da Goričani izgovarjajo to besedo iz navade, a ne v namen, da bi Slovence žalili. (Psovka „schlafs“ ali „schiavi“ „ščavi“ se je torej vendarle morala večkrat ponavljati, kar so pa prejšnji Goričani zanikali!)

Drugi dan.

Nadaljuje se preslišavanje prič.

Peter Hvala je bil v kuhinji Trpinove gostilne. Slišal je, kakó so Goričani

zaničljivo izgovarjali psovko „schlafs“, radi česar je njegov sosed Simčič pokaral nekega Goričana. (Glej gori: Jos. Grudina.) Zunaj na cesti je slišal klice: „L e g a j e p r e t e p l a S t a n t o!“

Simčič Ivan, 63-letni delavec v papirnici, je bil tudi v gostilni Trpinovi. Slišal je psovke „schlaf“. (Glej zgoraj). Tudi gostilničar Trpin je slišal, da so Goričani psovali s „schlafs“ med tem, ko so Podgorci peli.

Novotnig Giuseppe (Že zopet!!) in njegova žena dasta Goričanom spričalo popolne nedolžnosti. Novotnig ni šel v Ločnik, ker se je bal Podgorcev.

Enako ugodno za Goričane ste govorile sestre Katarina in Giuseppina Matersig (zopet „Italijanki“ iz Toskane!).

Ena glavnih ženskih prič bila je Marija Scabaro, ki je došla k obravnavi okrašana — z marjeticami. Ona je bila povsod zraven; videla in slišala je vse, kar so pripovedovali Goričani, a nič tega, kar so trdili Podgorci.

Delavki Marija Budigna in Marija Simonetti ste pripovedovale, kakó težko stališče imajo Italijani v Podgori! Zadnja je dejala, saj na Dunaju tudi živi 60.000 Italijanov (!), a nihče se jih ne dotakne.

Obravnava se pretrga ob 12³/₄ in se nadaljuje ob 3¹/₂.

Popoldne je bilo preslišanih kakih 15 prič, ki so pojašnjevale razne posamičnosti pretepa ter dogodkov pred in za njim. Glavna priča tega popoldné je bil neki Giovanni Gregorig (zopet „puro sangue!“), ki stanuje v Podgori in je splošno znan po svoji nestrpnosti proti Slovencem. Prišli bi predaleč, ko bi hoteli o vsakej priči le na kratko navajati, kaj je izpovedala in v čem si je navskriž z ostalimi pričami in z resnico, kajti napisali bi precej debelo knjigo. In ker vrhu tega niso povedale čisto nič takega, kar bi dokazalo „dogovorjeni napad“, zató naj o teh pričah ne razpravljamo dalje. — Obravnava se pretrga ob 6¹/₄ zvečer.

Tretji dan.

Obravnava prične ob 9¹/₂. Občinstva je silno veliko. Posebno številno je zastopana slovenska okolica, zlasti Podgora. Med slovenskim občinstvom v dvorani, v hodnikih in po mestu vlada velika vznemirjenost.

Preslišijo se priče Matija Nemec, Jos. Kocijančič, Ivan Hvalič, Ivan Hvala, ki prav ugodno pričajo za zatožence. Iz pričevanj teh mož ni mogoče misliti na kak naprej dogovorjen napad.

Prečita se poročilo c. kr. okrajnega glavarstva o vedenju zatožencev; razun Hvaliča so vsi na dobrem glas in

ne o m a d e ž e v a n i. Hvalič je bil že prejšnjokrat kaznovan na 7 tednov zaradi težke telesne poškodbe

Na predlog zagovornika dr. Tonklija prečita se poročilo c. kr. žandarmerije, katera povsem izključuje, da bi utegnil biti napad poprej dogovorjen med Podgorci. Ako bi bili Podgorci že poprej nameravali napasti Goričane, čakali bi jih bili na samotni med Podgoro in Ločnikom, koder so morali priti mimo, kjer bi brez priče izvršili svoj namen, ne pa v najbolj živahnem delu podgorske vasi, koder niti sami Goričani niso nameravali iti. Ako pa Goričani niso nameravali iti skozi Podgoro, tudi Podgorci niso mogli vedeti, da pridejo skozi vas; ako bi se bili torej dogovorili za napad na Goričane, šli bi jih čakati tjekaj, koder so morali iti mimo in kjer bi jih nihče ne videl.

To poročilo je Stolfo jako vznemirilo. Predlaga, naj se prečita zapisnik priče Frid. Primasa, ki ni bil poklican k obravnavi; on namreč meni (!!), da otroci, ki so kričali „Lega, Lega!“, so bili najeti od Podgorcev. Bil je tudi v Trpinovi gostilni. Videl je tam goriškega trgovca Urbančiča; ko je odšel iz gostilne, je zazvižgal in zaklical: „Prijetelji!“ *)

*) Kaki dokazi! Trgovec Urbančič je vsako nedeljo obiskoval svojo sestro v Podgori. Tisti dan sta ga spremljala še dva druga prijatelja. Enemu teh

Obravnava se pretrga ob 10¹/₄ in sodni dvor odide, da sestavi uprašanja porotnikom; vrne se ob 10³/₄ pred. p.

Uprašanja bila so tri: eno glavno in dve stranski. Glavno uprašanje glasilo se je na „d o g o v o r j e n i n a p a d“, vsled katerega bi morali biti obsojeni, ako bi mu porotniki pritrdili, vsi zatoženi Podgorci brez izjeme. Za slučaj pa, ako bi porotniki zanimali „dogovorjeni napad“, stavljeno je bilo drugo uprašanje, glaseče se le na težko telesno poškodbo, ne da je mogoče dognati, kdo jo je izzročil; tretje uprašanje glasilo se je pa zaradi lahke telesne poškodbe, katero je baje izzročil Čibej Goričanu Travanu.

Na to dobí besedo državni pravdnik C a n e v a r i, ki zagovarja obtožnico v popolnem obsegu. „Corriere“ je obširno objavil njegov govor, iz katerega povzamemo le nekaj podatkov. Glavni del govora meril je na dokaz, da napad je bil naprej dogovorjen. Omenja, da Goričani bi bili vsejedno napa-

je prišlo slabo in g. U. je šel k Trpinu, da bi naročil voz. Ko je šel iz gostilne, zažvižgal je svojemu psu, ki se je med tem časom nekam zgubil. G. U. je imel zaradi tega slučaja že veliko sitnostij pri uvodni preiskavi. K sreči je bila njegova nedolžnost takó krepko podprta z dokazi, da ga drž. pravdníštvo ni več dalje nadlegovalo, kar Goričanom ni bilo nič kaj po volji. Kakor se vidi, hotel ga je Stolfa še pri glavni obravnavi zopet spraviti v zvezo z napádom, češ, da mu je on bil nekak načelnik ali moralni izzročitelj. Ured.

deni, če tudi bi bili šli po železniškem mostu v Gorico. (Kdo bi bil napadel, ali zatoženi Podgorci ali kaki drugi, tega ni povedal.) Govori o „izzivanjih“ Podgorcev v Trpinovi gostilni, dasi Goričani niso dali nikakega povoda. Protivi se poročilu c. kr. žandarmerije, češ, da njena naloga ni bila, izreči svojega prepričanja o napadu, ampak zbirati samó dejstva (fakta). Pravi, da v tem slučaju niso dopustne olajšujoče okoliščine, zahteva ostro obsodbo zatožencev, ki so morebiti orodje narodnega fanatizma, propovedovanega od drugih življev, z željo, da taka obsodba naj bi bila tudi drugim lep izgled, da bine postajali slepo orodje fanatiških hujšakcev, da bi se povrnil stari, stoletni mir med obé narodnosti v deželi in da bi se uresničil zlati rek: „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe“.

Za državnim pravdnikom govoril je zastopnik zasebnega tožnika Jos. Stolfe — znani žid dr. Graziadio Luzzatto, sin sloveče „Corrierove“ urednice. Pridružuje se z odobravanjem zadnjim besedam državnega pravdnika ter želi, da bi se kmalu vrnili časi stare uzajemnosti med obema narodnostima v deželi. Na to začne tudi on dokazovati, da napad je bil naprej dogovorjen, da Goričani bi bili napadeni tudi na železniškem mostu itl. Konečno zahteva v

imenu vseh goriških meščanov (kdo mu je dal to pooblastilo?!), naj se z obsodbo šestih Podgorcev poskrbi za to, da Goričani bodo brez strahu in orožja zahajali v okolico.*)

Konečno govori zagovornik dr. Jos. Tonkli, ki odločno izključuje mogočnost, da napad je bil naprej dogovorjen. Ako bi se bili Podgorci naprej pogovorili, da napadejo Goričane, šli bi bili gotovo tjekaj, koder so se na vsak način morali vrniti in kjer bi bili brez nevarnosti izvršili svoj namen, ker na samoti je to veliko lažje nego v sredi vasi. Omenja veredostojno poročilo c. kr. žandarmerije in pobija vse znamenitejšje točke v govorih državnega pravdnika in žida dr. Graziadia Luzzatta. Omenja izzivajoče vedenje Goričanov v Trpinovi gostilni in protestuje proti trditvam, da „Naprej!“ je hujskajoča pesem, marveč ona je Slovincem to, kar Francozom „Marseillaise“. Ugovarja tudi trditvam, da Goričani bi bili napadeni tudi na železniškem mostu, kar ni niti v najmanjšem pogledu dokazano; vse, kar smo slišali, je le mnenje par Goričanov. — Zagovor dr. T. naredil je najboljši utis na vse strani. Škoda, da je bila obravnava

*) Slovenci smo sploh znani kot miren in gostoljuben narod, zato se nikomur ni treba oboroževati, ako pride med nas. Hujskači, izzivalci in žalilci naše narodnosti pa naj ne hodijo med Slovence! Ur.

na to pretrgana (ob $1\frac{1}{4}$ pop.), nadaljevanje pa je bilo napovedano ob $4\frac{1}{2}$ pop.

Popoldne ob $4\frac{1}{2}$ začel je predsednik Flegar razlagati porotnikom celo obravnavo; govoril je skoro eno uro. Ob $5\frac{1}{2}$ porotniki odidejo; ob 5 50 načelnik porotnikov pokliče predsednika za nekatera pojasnila; ob $6\frac{1}{4}$ vrnejo se porotniki v dvorano in predsednik Giacomo conte Panigai iz Škodovake prečita razsodek, ki potrdi prvo glavno uprašanje, glaseče se na „dogovorjeni napad“, z 9 proti 3 glasom. (Da bo to razmerje, bilo je že naprej znano; celó do stave je prišlo med dvema Slovencema, da bo razmerje 9 : 3.)

Na to govori državni pravdnik, ki govori za ostro obsodbo; žid dr. Graziadio govori za dovolitev zahtevane odškodnine Stolfi, zagovornik dr. Tonkli pa navaja olajšujoče okoliščnosti in prosi kolikor mogoče nizke kazni.

Ob $6\frac{1}{2}$ sodni dvor odide v svojo sobo. Med tem časom se je napolnila cela Šolska ulica, kjer se nahaja okrožno sodišče, z občinstvom, posebno iz okolice, ki je z mrzlično nestrpnostjo pričakovalo konca. Vznemirjenost med Slovenci, pa tudi med poštenimi Italijani in Nemci, bila je velikaska.

Ob 7.07 zvečer vrne se sodni dvor, ki proglasí razsodbo:

Stanta Ivan in Perko Josip obsodita sena 2¹/₂ leta težke ječe; Čibej Jos. in Hvalič Franc na dve leti; Trpin Jos. in Benigni Peter na 18 mesecev. Vsi dobé po en post vsake tri mesece; po vrhu morajo plačati tožne stroške in Stolfi odškodnino 3394 gld.

Takó je končala tridnevna obravnava proti Podgorcem. Kak utis je naredil tak konec na slovensko prebivalstvo, ne upamo se povedati.

Tiskovna pravda

*tolminskega zdravnika dr. Braun-a
proti bivšemu uredniku „Rinnovamenta“.*

„Rinnovamento od 18. oktobra 1892. objavil je članček „Il colera a Tolmino“ (Kolera v Tolminu), kateremu glavne misli so te-le:

Tolminski zdravnik dr. Braun je razglasil, da na Tolminskem je nastala kolera; ta vest se je potem uradno preklicala. „Corriere“, da je le mogel govoriti o svojem sovercu, je prvi objavil neresnično Braun-ovo novico, kar Gorici ni bilo v korist, ker ko-

lera tujcev ne vabi. Nerazumljivo nam je, kakó more v čisto slovenskem in kristijanskem okraju službovati židovski zdravnik, ki le slabo lomi slovenski jezik. Za službo okrajnega zdravnika v Tolminu bilo je veliko prosilcev, med njimi celó eden naših domačinov, a imenovan je bil žid dr. Braun. To so skrivnosti, katerih ni mogoče umeti. Vemo pa, da reč je nepristojna, kakor je nepristojno to, da c. kr. okrajni zdravnik sprejema plačila od ubožcev; nedostojen je pa tudi način, kakó mož trpinči svojo soprogo, o čemur govori ves okraj. To ni le kolera asiatica, to je kolera nostras (domača).

Zaradi tega članka podal je dr. Braun tožbo po §§. 488., 489. in 491 k. zak. proti bivšemu uredniku Jeralli in sicer zaradi treh dolženj: 1. da je razširjal neresnično vest o koleri, 2. da sprejema plačila od ubožcev in 3. da trpinči svojo soprogo.

Porotna obravnava je bila določena na dan 28. aprila. Sodnemu dvoru je predsedoval svetovalec Jos. Gorjup z Vrha pri Kanalu; sodnika: svetov. Schmarda in pristav Dell'Ara; zapisnikar praktikant Emil Spira. Dr. Braun je osebno navzoč; zastopa ga odvetnik dr. Egger; odsotnega zatoženca zastopa dr. Stanič iz Tolmina. Poslušajočega občinstva je prav veliko; židje so prav dobro zastopani; v prvo vrsto sta se postavila židovska odvetnika Graziadio

in Emico L u z z a t t o, ki sta kazala prav veliko zanimanje za celo zadevo.

Ko prečita zapisnikar S p i r a obtožnico, čita predsednik Gorjup zapisnike, katere je zatoženec narekoval pri uvodni preiskavi. Pravi, da je spisal oni članček vsled ponovnih pismenih poročil s Tolminskega, iz katerih je razvidel, da vesti, katere je dr. Braun širil o koleri, so vzbudile splošno razdraženost. Pisem nima več, ker jih je sežgal, kakor je navada v uredništvih. S tem, da je priobčil članček proti Braunu, hotel je koristiti tolminskemu okraju. — Na to dobí besedo zagovornik

Dr. Stanič: Zatoženec je sam izjavil, da dr. Brauna niti ne pozná. Umevno je torej, da je napisal toženi članček edino z namenom, da bi koristil občnemu blagru.

Na to preide k toženemu članku in pravi:

Kazenski zakonik razločuje štiri vrste pregreškov proti varnosti na časti; v našem slučaju baviti se nam je s pregreškom prve vrste, o katerem govore §§. 487., 488., 489. in 491. kaz. zak. V prvih treh slučajih imamo opraviti s posamičnimi določenimi dejanji; v zadnjem slučaju pa je zadeta cela oseba v njenem značaju, v njenih lastnostih (slabih). V prvih treh slučajih dokaz resnice ni dopuščen, kedar se dolženje tiče takih dejanj, ki so kaznjiva še le na zahtevo poškodovanih oseb, ali če se dolženja nana-

šajo na zasebno in rodbinsko življenje; v zadnjem slučaju (§. 491.) pa dokaz resnice je vselej dopuščen.

Zakon je jasen! „Ako se sramotilec“ — pravi §. 491. — „v preiskavi kazenskega sodišča, da bi utrdil svoje sramočenje, opira na nečastna dejanja zasramovanega, mu je, da postane kazni prost, resnico svoje povedbe dokazati“. Ta določba ne dopušča izjem. Tudi ni nikjer rečeno, da dokaz resnice je izključen, kedar se „nečastna dejanja“ nanašajo na zasebno ali rodbinsko življenje. Nikakor se ne sme §. 490. tolmačiti takó, da je veljaven tudi za razžaljenja po §. 491, kajti določba v kakem paragrafu nikdar ne velja za slučaje v poznejših paragrafh. Ako bi bil zakonodajalec hotel izključiti dokaz resnice v nekaterih slučajih §. 491., postavil bi bil določilo v §. 490. gotovo **za** §. 491. in ne le *za prvimi tremi* načini razžaljenja časti in *pred* četrtem načinom (§. 491.) Določilo v §. 490. velja torej le za prve tri slučaje (v §§. 487., 488. in 489. k. z.), kajti drugače bi se moralo uporabljati tudi pri drugih poznejših slučajih, n. pr. pri §. 525., kar je pa očitno nemogoče.

Obtožnica se naslanja na §§. 488. in 491., ki brezpogojno dovoljujeta dokaz resnice.

Težko je določiti, kje je meja med zasebnim in javnim življenjem. (Našteje nekaj

slučajev, ki veljajo kot zasebna reč, a so vendar povsem javne.) Prepričan sem, da dokaz resnice mora biti dopuščen z ozirom na ves obseg toženega članka. Zato predlagam, da se pokličejo sledeče priče (vseh imenuje 19), ki dokažejo:

da vest o koleri na Tolminskem je razširjal dr. Braun;

da ta vest je bila povsem neresnična, kakor je dokazal dr. Liebmann iz Trsta;

da je prebivalstvo, ko se je novica o koleri z merodajne strani zanimala, bilo jako razsrjeno na Brauna, ki je lahkomišljeno in površno preiskoval sumljivo bolezen;

da prebivalstvo ni prav nič zadovoljno z Braunom, da se vedno pritožuje proti njemu, vsled česar je vlada dovolila, da zdravnik iz Podbonesca na Beneškem (blizu avstrijske meje ob nedižki cesti, ki drži iz Kobarida v Čedad) zdravi tudi na Tolminskem;

da dr. Braun zanemarja bolnike, da morajo čakati ure in ure (tudi na njegovem domu), da sprejema bolnike v kuhinji ali pred straniščem, tudi v navzočnosti služabništva, da si pa vselej vse slano zaračuni;

da v slučajih, ko so v tolminskih hribih razsajale koze, ni šel nikoli v sobe k bolnikom, marveč klical jih je vselej na zrak, kjer jih je od daleč ogledoval; tri osebe so se pri takih prilikah mrtve zgrudile na tla, namreč Marijana Mrak s Kneže št. 37.,

Anton Cenčič iz Staregasela št. 11. in Jos. Kranjc iz Staregasela št. 22.;

da dr. Braun ni odrekal pomoči le raznim bolnikom, porodnicam itd., marveč celó umirajoči ženi na Pečinah, katero je lastni mož nevarno ranil, dasi ga je orožniški stražmojster Pavliček uradno obvestil o dogodku; hotel je poprej vedeti, kdo ga plača;

da Braun nedostojno ravna s svojo soprogo, kar je znano celemu okraju. Soproga je večkrat morala uteči iz hiše ter skriti se pri sosedih; Braun jo je takó pretepал, da ji niso ostala le „vidna znamenja“, marveč celó rane. Nekega dne vrgel jo je celó z voza; nič ni maral za to, da je bila takrat v drugem stanu. Gospá Braun je hotela tudi sodnijski doseči ločitev, toda Braun jo je prestrašil z grožnjo, da jo razglasi kot blaznico, vsled česar je misel o ločitvi opustila;

da gospá Braun je vsled njegovega tiranskega ravnanja postala takó obupana, da je mislila celó na — samomor.

Nadalje navaja še celo vrsto slučajev, ki so vsemu občinstvu kar lasé ježili; navaja, kakó je zanemarjal razne bolnike, kakó si je dal naprej izplačati 50 gld., predno je šel k bolniku nekam iz Tolmina, kakó je ubogemu kmetiču raztrgal že napisan recept, ker ni takoj dobil plačila itd.

Dr. Egger: Po mojem mnenju v našem slučaju je popolnoma veljaven §. 490., po katerem treba odkloniti vse ponujane dokaze resnice. Jaz se v tem oziru popolnoma udajam nazorom sodnega dvora. Braun vedel se je vitežki nasproti Jeralli, ker dal mu je dosti časa za dokaz resnice, a J. je jemal vedne odloge. Še le v aprilu je podal priče, katere je pa sodni dvor odklonil in katere je danes dr. Stanič ponovil.

Dr. Stanič: Jeralla je bil tisti, ki se je vitežki vedel nasproti Braunu, ker dal mu je čas, da si celo reč dobro premisli, da ne pride do obravnave. Pa tudi jaz, dasi sem kmečki sin in ne poznam vitežkih običajev, sem jako obzirno ravnal z Braunom. Se danes sem mu ponudil mir, dasi sem vedel, kako orožje imam v rokah, a on je mir prezirljivo odklonil. Zdaj je boj, dvoboj, naj se torej dovrši. Braun me je pozval na dvoboj; moje orožje so dokazili. Zakaj jim brani na dan, zakaj se skriva za §. 490. (kakor Babsch)?! Ako je čist, zakaj sam ne predlaga, naj se le pozovejo priče, katere jaz predlagam? S tem si on že naprej daje najslabše spričalo, da je vse res, kar jaz trdim. Tudi jaz sem imel pred letom tiskovno pravdo, a se nisem skrival za §. 490., marveč še sam sem zahteval, naj se le pokličejo od nasprotnika predlagane priče.

Na to se čita toženi članek.

Za njim pridejo na vrsto poročila o vedenju in kaznih zatoženega Jeralle. Prečita se poročilo namestništva o vesti, katero je Braun raztrobil po svetu, da imajo koleru na Tolminskem. Dalje se prečita poročilo tolminskega glavarstva, ki pravi, da Braun je samó okrajni zdravnik in nič drugega. Prečitajo se dalje zapisniki štirih prič, ki so bile v Tolminu preslišane; te priče ne znajo nič slabega o dr. Braunu.

Na to dobí besedo zastopnik Braunov dr. Egger. Najpoprej govori o tistej novici o koleri. Zanika, da jo je dr. B. raznesel; dr. Liebmanu pa je glavarstvo poklicalo iz Trsta. — Da bi neopravičeno jemal plačila od ubožcev, ni resnično, ker po spričevanju glavarstva on ni dolžan nikogar zdraviti brez plačila. — Kar se pa tiče Braunovih razmer do soproge, je §. 490. jasen in ne dopušča dokaza resnice.

Ko še dr. Braun sam pojašnjuje nekatere točke Staničevih zatožb, začne dr. Stanič svoj sklepni govor, katerega glavna ost je merila na zahtevo, da sodni dvor naj pokliče vse od njega predlagane priče. — Konečno se na njegov predlog prečita izjava Marijane Mrak in Martina Sorlija, s katero potrjujeta, da se je Marijana Mrak (teta) mrtva zgrudila na tla, ker jo je Braun poklical iz hiše na zrak, dasi je bila nevarno bolna na kozah.

Na to sodni dvor odide, da se posvetuje o predlogih dr. Staniča; ko se vrne, naznani predsednik Gorjup, da sodni dvor je odklonil vseh 19 prič.

Dr. Stanič: Vsled te razsodbe mi je nemogoče nadaljevati zagovorništvo, kajti v dvoboju mi je nakrat odvzeto orožje.

Ne morem pa odreči zadnje pomoči mojemu klientu, kar moram storiti vsled svoje dolžnosti in prisege. Izvršiti mi je namreč malohvaležno nalogo, da moram izključiti enega uda današnjega sodnega dvora in to iz dveh vzrokov:

Gosp. svet. Jos. Gorjup je bil večkrat ostro ožigosan v Jeralovih časopisih, ki so govorili o Gorjupu kot o „bollente consigliere comunale“, ali „il gentil bocchino. italianissimo. del antipiano di Tolmino“ (Glasen smeh med občinstvom).

Drugi vzrok je ta, da je svet. Gorjup sodeloval nekako v 1. in 2. instanci o treh mojih predlogih, kar je proti §. 225 kaz. post.

Nočem dvomiti o nepristranosti g. Gorjupa, toda na vsako stran vidi se mi najboljše, ako njega ni v sodnem dvoru v tej zadevi, da ne bo od nikake strani kake nepotrebne sumnje. Zató predlagam, naj se obravnava odloži, dokler merodajna oblast ne razsodi o mojih predlogih.

Preds. Gorjup pravi, da vse te razloge bi si bil Stanič lahko prihranil za pritožbo ničnosti. (Žid dr. Graziadio Luzzatto se oglasi z glasnim: „bene! bene!“) On je uzvišen nad časnikarske napade in sploh nad vsakršne sumnje o njegovi nepristranosti.

Sodni dvor odide, da se posvetuje, kaj je storiti. Dr. Stanič spravi svoje papirje in zapusti dvorano. Dr. Graziadio Luzzatto pride iz ozadja in prestopi prostor, ki je odmenjen le porotnikom, med katere se pomeša (kar ne more biti dovoljeno), ostro obsajajoč Staničevo postopanje. Tudi drugi židovski odvetnik dr. Enrico Luzzatto je, stoječ v prvi vrsti, razlagal porotnikom svojo modrost. Drugi poslušaleci so debelo gledali, češ, kolike predprave si dovoljujejo in uživajo židje pri našem okrožnem sodišču.

Za nekaj časa se sodni dvor vrne in predsednik naznani, da se obravnava ne more nadaljevati, ker ni navzočega ne zatoženca ne njegovega zagovornika. O postopanju Staničevem noče govoriti, ker o tem bo sodila pristojna oblast. (Menil je bržkone odvetniško zbornico. Žid Graziadio, sin „Corrierove“ urednice, je kričal: „bene! bene!“). Stroške odložitve plača dr. Stanič.

S tem je obravnava končala. Tak konec je zbudil splošno zanimanje in občudovanje.

„Slovensko národno politiško društvo „Sloga“ v Gorici

vzdržuje v goriskem mestu štirirazredno mešano šolo in dva otroška vrta. Stroški znašajo okoli 4000 glđ. na leto. Dne 1. maja l. 1893. naredilo je društvo za goriške Slovence prevažen napredek, da je blagoslovilo krasno novo šolsko poslopje za svoje zavode, v katere zahaja letos okoli 350 otrok. Da ni „Sloge“, večina teh otročičev bila bi polasčena! Kaj bi bilo potem s Slovenci v Gorici?! — Takó pa potolaženi gledamo v prihodnost, ko smemo z gotovostjo pričakovati bogatega sadú od sedanje trudapolne setve. Mladina je naš najdragocenejši zaklad, kajti pred očmi moramo vedno imeti neoporečno resnico, da: če gar je mladina, tega je prihodnost. In za to našo mladino skrbi „Sloga“ s pomočjo občudovanja vredne požrtvovalnosti slovenskih rodoljubov. Ker so pa stroški vsak dan gotovi, skrbeti nam je, da je tudi „Slogina“ denarnica vedno v takem stanju, ki omogoči, da društvo redno in častno vrši prevzete dolžnosti. Zató se obračamo do vseh rodoljubnih sre z iskreno

no prošnjo:

Spominjajte se „Sloginih“ zavodov!

„Soča“

edino národno glasilo slovenske dvetretjinske večine na Goriškem izhaja vsak petek v Gorici na veliki poli in stane na leto

 4 gld. 40 kr.

Vsakih 14 dnij imá kot prilogo poseben list

„Primorec“,

ki prinaša edino le zanimive domače in tuje novice. Posebej naročen stane **80 kr.** na leto.

Vsak mesec pa se prilaga

„Gospodarski List“

glasilo c. kr. kmetijske družbe goriške. Ta list posebe naročen stane 1 gld. 20 kr. na leto — „Soča“ s tema prilogama je

najcenejši list na Slovenskem.

„Soča“ sama brez prilog se ne oddaja.

Slovenske trgovce in obrtnike opozarjamo posebe še na to, da „Primorec“ prinaša oglase le iz narodnih krogov. Ker je listič jako razširjen, priporočamo ga za inseratovanje.

Uredništvo in upravnístvo
„Soče“.